

Hirnapló-nyomtatás
Hirnapló-nyomtatás
Növendéknapló
1900. é.év. 13/11. sz.

Huszdik évfolyam

40. szám.

Debrecenben, 1900. Október 6.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, félooldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Sajátosságok az úri szentvacsora kiszolgáltatásában.

A mint általánosságban tudva van, ref. egyházunkban egyetemes érvényű liturgia nincs, holott több fontos tekintet megkivánná a benső egység útjának megegyengetését. Most a Debr. Prot. Lap közelebbi számaiban az agenda-kérdés szönyegre kerülvén: örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy legalább egy pontra nézve ezúttal elmondjam igénytelen, de jó szándékból eredő nézetemet annál is inkább, mert a közelgő Zsinattól is joggal remélhetjük, hogy egységünk szilárdítása dolgában is közelebb' visz bennünket a célhoz.

Egy cikkecske köre sokkal szűkebb lévén, semhogy abban ily sokoldalú kérdést minden ponton alaposan ki lehetne meríteni, ezúttal csupán az urvacsora kiszolgáltatási módjáról kívánok szólni és pedig arról a kiszolgáltatás-módról, a mely az erdélyi ev. ref. egyházkerületben nagy idő óta divatos.

Magam igazolásául előre bocsátom, hogy ily kérdésekben nincs nekem magánvéleményem, hanem azt vallom álláspontomnak, mit az evangéliumi ref. egyház tanainak összhangja és ez összhang, vagyis inkább következetesség szempontja alatt megokolni képes vagyok.

Az urvacsoraosztást ennél fogva nem úgy nézem, mint a lelkésznek egyik nehéz feladatát, illetve kötelességét, melynek teljesítésével évenként 6-szor a helyi szokások és uralkodó izlés szerint be kell számolnia: hanem úgy, mint a ref. keresztyén egyháznak azon sakramentumát, mely ez egyház tanításainak és hitbéli állásának hű és eleven kifejezése, az isteni kegyelemről váltságról szóló igazságnak a hit-érzés és erkölcs világába átvezetett munkás hatása, a hit erejének érezhető közlése tartozik lenni. Benne a kegyelemről szóló igazság fényének kell szétáradni minden emberek fejére, kik gyarlóságuk-

ban, jóra való tehetetlenségükben és elesett állapotukban mind, kivétel nélkül egyenlők.

Ebből kifolyólag mindenekelőtt a közetkező elemeket kell az urvacsorai beszédekből gondosan kiküszöbölni: Először mindazt, mit a kegyelem tanával, az ingyen való megigazíttatás eszméjével ellenmondó természetű, avagy csak ellenmondás színében állónak is látszik. Mellőzni kell tehát mindazt, a mi az emberi akaratot az emberi akarat sikeres voltát, a jó cselekedetek érdemlő erejét, a saját *erőnkől való megtérés lehetőségét* csak szóba is hozná, mindazt, a minek lehetősége mellett Pál szavai szerint: *a Krisztus ok nélkül halt meg*. Továbbá mellőzni kell mindazt úgy a formákban, mint szólásunkban, a mivel az emberek között különbséget tehetnének, avagy a személyválogatás látszatát fölbreszthetnék. Mellőzni kell továbbá mindazt, mi a főigazságról, az urvacsora alapfogalmáról a figyelmet elterelhetné, más pontokra irányozhatná s a főbenyomás erejét tompíthatná, avagy szétforgácsolhatná.

Nem azt mondom hát helytelennek, a mi felfogásommal ellenkezik, vagy az általam először látott példával s a zsengekoromban nyert benyomásokkal ellentétben áll, hanem azt, a mi a fent halványan körvonalozott, de minden ref. lelkész által tisztán értett és ösmert elvi állással összhangban nincs, sőt össze sem egyeztethető.

Vannak azonban egyházközségek* — sőt ez egyházközségek összesége egész egyházkerületet is alkot — a mely egyházközségekben urvacsora-osztás alkalmával szokásban van a hitvallást illető három kérdést a gyülekezetnek föltenni és azokra a megfelelő feleleteket bevenni. Sok tekintetben jöhet bírálat alá e gyakorlat, sokat lehet fölötte pro et contra megjegyezni, de én csupán egy szempont alatt kívánom e

* T. i. az erdélyi ref. gyülekezetek.

gyakorlatot méltatni s körülbelől e szempont alatt is rejlik annak sebhető oldala, hogy úgy mondjam achillesi sarka.

Ez pedig az a szempont, hogy már a második kérdés végső tétele, a harmadiknak pedig egész tartalma tulmegy azon a területen, a melyen a voltaképeni *hitvallás* mozoghat. Olyat is rejt magában úgy a második kérdés végső kifejezése, valamint a harmadik kérdés, mely nem pusztán a *hitet* kéri számon, hanem az *akaratot* és *cselekedetet* is, miáltal a ref. egyház hittanát is meglehetősen elhagyja, ellenben jó nagy lélegzetet vesz abból a tanból, a mi körülbelül pelagia nismus ma is.

A második kérdés végső szavai ugyanis ezek: „kik őt (t. i. Krisztust) igaz hittel magokhoz kapcsolják és szentséges példáját követni buzgón törekednek?”* Vagyis e ponton azt kell hinni és vallani a hívőnek. — a ki urvacsorával óhajt élni — hogy Krisztus bünbocsánatot és idvességet szerez neki, ha ő benne hiszen és *szentséges példáját követni* törekszik; vagyis ha hiszi ugyan a hit útján való megigazítást, de a megigazulás passiva formájából önerején törekszik a morális megigazulásra s idvességének activ munkálására.

A harmadik kérdés pedig így hangzik: „Hiszitek-e, valljátok-e, hogy a halál után feltámadás és örök élet vár reátok, melyben ki-ki elveszi jutalmát, *a mint ez életben cseleke-*

* L. Nagy Péter Agenda 4-ik lap.

dett, jót vagy gonoszt? (Tehát nem a miképpen *hitt*, avagy nem *hitt*, nem is a mint *kegyelemből* választott, avagy kárhozatra hagyatott.) „Ugyanazért ígérték-e, *hogy idvezítőnk példáját híven és buzgón követenditek, parancsait lelkiösmeretesen megtartandjátok: cselekedeteitekkel bizonyítjátok be*, hogy ti Jézus Krisztus hívei, az ő megváltottai vagytok?” Mindenki előtt világos, hogy ez már nem vallástétel, hanem fogadástétel, sőt maga az agenda-szerző is fogadástételnek tekinti ezt. Világos, hogy itt a hívő nem hitéről ad számot, hanem azt fogadja, hogy Krisztus után ő maga lesz magának a Megváltója, a Krisztus példájának *hű* — tehát *pontos* — követése által. E tan szerint Krisztus az emberiségnek nem *egyetlen egy tökéletes Megváltója* — a mint eddig hittük és hirdettük — hanem csak *első* megváltója, a megváltó eszmének *első*, eredeti *mintaképe*, ki után jönnek a megtértek milliói, de nem mint *megváltottak*, hanem mint a tökéletes megváltónak *hű másolatai*, ugyszólván hiteles másodpéldányai. Ez agenda szerint minden hívő megváltója önmagának, élete nem bűnös élet, hanem váltság-munka, melyre nézve csak példányképül áll a tökéletes Megváltó. Hogy ez a tan mennyire távozik el a Pál tanától és a Kálvinétól, nem kell sokat fejtegetni, csak azt volna érdekes kimutatni, mennyiben szárnyalja tul a római egyház tanítását a jó cselekedetek érdemlő erejéről és a szentekről?

TARCA.

Az emberről.

I.

Mikor mi az emberről, ez egyházi és iskolai Közlöny hasábjain komolyan tárgyalunk, akkor egyáltalában nem szólhatunk róla úgy, mint a főemlősök rendjének legkiválóbb jelenségéről, vagy mint testből és lélekből alkotott eszes állatról, hanem igenis mint olyan lényről, a mely úgy élettani, mint főleg erkölcsi és vallási tekintetben a tudomány által ki nem fürkészhető titkok sorozatát rejt magában. Mert ha csak az emberi lét és elmülés egyszerűnek látszó kérdését, vagy a testi és szellemi élet kapcsolatának igazolását akarnók is tisztán láni, ugyan hol találjuk meg a kielégítő feleletet? Hátha még az embernek Istenhez való viszonyát, szellem-erkölcsi rendeltetését mérlegeljük: mily számtalan megoldatlan problémával találjuk szemközt magunkat! Valóban az időről-időre gyarapodó élettani felfedezésekkel és kiderítésekkel párhuzamban egyre több és több rejtvény tolul elibénk, a melyeknek megfejtésére a pusztá ész és tudomány képtelen.

Vizsgálódva első renden is az ember létrejövetele néké kérdése felett azt látjuk, hogy e tekintetben a physiologia és philosophia sikertelen meddő elméletezései mind hiú kísérleteknek bizonyultak. Némelyek

Peyrerius Izsák véleményét követve (Praeadamitae, Amsterdam. 1655.) azt képzelik, hogy Gen. 2-ben arról az Ádámról van szó, a ki a zsidóknak volt az ősapja, míg Gen. 1. az első emberek teremtetését beszéli el és így a bibliai első ember, azaz Ádám előtt már léteztek emberek, az ugynevezett praeadamiták. Mások meg több ősb ember-faj létezésére gondolnak, úgy hogy tehát az emberiség ősb-korában megannyi coadamiták éltek volna, a kiknek utódaiul tekinthetők a ma élő különböző emberfajok. Végre a modern világnézet az ősb nemzés (abiogenesis, generatio aequivoca seu spontanea) elméletét hozta felszínre, mely szerint az élő szerves lények, eredetileg szervesetlen anyagokból ősb-nemzés útján keletkeztek volna. A jelenkori kutatások azonban ez utóbbi nézetet, a józan tudomány pedig az előbbi feltevéseket véggképen megcáfolta s halomra döntötte.

E kérdés legmegnyugtatóbb megoldását kétségkívül a bibliában találjuk. E szerint az első ember mint Istennek közvetlen alkotása lép be a világba és pedig mint a teremtés koronája és célja, a kit Isten a múltó természeti lények fokozatosan fejlettebb jelenségei befejezéseként mint olyan szerves élő lényt hívott létre, a mely után már tökéletesebb nem állott elő (Gen. 1, 26.). Az ember tehát az érző és éltető képességgel felruházott más lényektől, közelebb az állatoktól lényegesen és főképen abban különbözik, hogy őt Isten eleve meghatározott üdvéccall teremtette, a mit Mózes

Önként érthető, hogy a ki ott más szellemenben szolgáltatná ki e sákramentumot, fegyelmi keresetnek keresetével halálra kerestetnék. Abban a kerületben ez az *ágendás könyv* oly magas tekintélyben, sőt hit- és erkölcsszabályozó érvényességben áll, akár a római egyházban a tridentini zsinat alkotásai.

De van ott az urvacSORA-osztásnak egy még sajátosabb toldaléka. Ez abban áll, hogy a kenyeret és bort osztó lelkész minden urvacSORÁZÓNAK külön-külön a kenyér átnyujtásakor is, a pohár nyujtásakor is egy-egy bibliai locust mond — többnyire az ujszövetségi írókból, részben a Zsoltárok könyvéből, tekintettel az urvacSORÁZÓNAK korára, helyzetére, egyéni körülményeire. E locusok gyűjteménye a Nagy Péter Ágendájában ott látható a 119—156 lapokon. Mi vezetett e szokásra, nem kutatom. Öntudatosság, céltudat, helyes érzék, jó izlés, főként liturgikai bölcsesség s elvekre tekintő következetesség nem lehettek soha e szánandó szokásnak uttörői. Kiváltképpen kárhozatos és tarthatatlan e gyakorlat a következő okokból:

a) Ellenkezik a szerzetési igékben adott amaz utasítással: Valamenyiszer eenditek e kenyeret és iandjátok e pohárt, *az Urnak halálát hirdessétek, mignem eljövend*, mert az egyházi szolgálta — más más locus idézésével — minden urvacSORÁZÓNAK más más dolgot hirdet és szüntelen más pontra vonja a figyelmet;

b) Mert az egyházi szolgálta az egyénekhez

alkalmazott locusok használásával *különbséget teszen* a hívők között, előtte különböző szempontok szerint jönnek figyelembe az emberek ott, a hol minden látszó különbségnek porba kell omolnia s minden érzésnek és gondolatnak amaz egy igazságban folyni össze: mind bűnösök *egyenlőképpen kárhozat fiai vagyunk*, kik egyenlőképpen *kegyelemből váltatunk meg a Krisztusban*. Mivel e főigazságot, melynek az urvacSORÁBAN megkapóan kell kidomborodnia, a más-más tartalmu locusok befátyolozzák s az *egyetlen jogos végbenyomást* gyöngítik, sőt elmoszák: e szokás *hittani tompaságot, lélektani érzéketlenséget* és főként *liturgiai együgyüséget* tanusít, mindent egybefogva vastag abberatiót szolgál és ápolgat;

c) Méltatlanul bánik e szokás Isten igéjével is, az ige hirdetővel is, az egyének helyzetéhez illesztett *igét* legtöbbször hizelgő, más-kor erkölcsi célzást rejtő dikcióvá sülyesztí, a hallgatókat nagyon előtérbe tolja, külső helyzeteket igen megtisztelő figyelemre méltatja, oly figyelemre, mely előtt a fő-fő igazságnak is meg kell némulnia; a szegény liturgus figyelmét pedig a fő szemponttól messzehajtva, arra utalja, hogy most tegyen már ki magáért, ha igazán népszerű akar lenni és kissé jobb képét óhajt kiérdemelni. Az evangyélium szolgálját emberek szolgáljává sülyesztí, annak öntudatát, kötelesség-érzetét letapodván, gondolkodó erejét memoriává convertálván, őt magát a kegyhajhászat igájába

így fejez ki: Isten mondá, teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra (Gen. 1, 26.). Istentől való emez eredete alapján nyerte az ember az egész természet felett való fölényét, méltóságát és rendeltetését, a mi egyfelől abban áll, hogy összes erőit és képességeit az örök igaz, szép és jó törvényei, azaz Isten akarata szerint kifejtse, érvényesítse és ez által földi hivatását betöltve, a mindenség koronájának bizonyuljon be; másfelől meg abban áll, hogy mint nem absolut végecélja a világnak, eljuthasson léte absolut céljához, nevezetesen az Istennel mint Teremtőjével való örök együttlét bírásához. A földi és mennyei rendeltetés eme gondolata, valamint az egyetemes emberiség egyenlőségének s testvériségének alapelve van kifejezve abban a bibliai tételben, mely szerint Isten azt akarta, hogy az embervilág a maga egészében egy emberpártól, t. i. a közvetlenül általa teremtett Ádám-tól év Évától származzék.

Látni való, hogy az ember teremtéséről szóló bibliai előadásnak a dolog természete szerint nem lehet a célja az, hogy élettani vagy lélektani tételeket világítson meg, hanem tisztán és kizárólag az, miszerint feltüntesse azokat az üdvigazságokat, melyeknek megértéséből és tudásából a vallási hit megnyugovást, valódi ösmeretet és célhoz vezérő lelki erőt meíthet.

*

Az ember halandó és halhatatlan létének elemeit, földi és mennyei rendeltetése feltételeit alkotja a test

és a lélek. Mindkét alkotó rész eredete, lényege, minősége, valamint egymáshoz való viszonya a biblia nyomán határozható meg a legvilágosabban. E szerint Isten a földnek porából formálta az embert és ezen általa készített bizonyára remek alakba az életnek lehellétét fuvallta bé és így lön az ember élő lélekké (Gen. 2, 7.). Az első ember tehát, mint az Ádám név is mutatja, földből vétetett s az életet kölesönző isteni lehellet által lett személyes élő lényvé.

Ez egyszerü, érthető és kijelentésszerű előadás ellenében a test és lélek eredetének mikéntjét az ész sokképen próbálta kimagyarázni. Erre irányuló kísérlet a praeexistentialismus, mely szerint Isten az emberi lelkek összeségét már a világ teremtésekor létrehozta s azok időről-időre egyesülnek a testi elemmel. Ezt a nézetet fogadták el Ézs. 42, 5; 57, 16; Jób 12, 10 s más helyek téves értelmezése folytán a rabbinusok, mig Plátó, Philo és egyes egyházi atyák azt képzelték, hogy a lelkek az égürben tartózkodnak és hol önként szállanak alá az emberi testalakokba, hol büntetésből köttetnek össze azokkal. Ettől eltérőleg Aristoteles és az ő nyomán Ambrosius, Pelagius és többen azt gondolták, hogy Isten a lelkeket időről-időre a fogantatásra következő negyvenedik napon egyesíti a testi elemmel. Ez a creatianismus feltevése. Végül a traducianismus szerint a lelkek a testiképen való származással egyidejüleg plántáltatnak tovább (per traducem). E nézetet vallotta Tertullian, Augustinus és a régi egyházi systematikusok,

görnyesztvén, szellemi munkából egyszerűen szellemi kengyelfutóvá teszi, köznapi kegyesövé degradálja. Szépséges consvetudó,* jó lélekkel delendam esse censeo.

Ugy vélem, a közelgő Zsinattól legteljesebb reménységgel várhatjuk a gondoskodást és törvénybe irott rendelkezést arra nézve, hogy cultusunk és szertartásaink szelleme és mikéntje, tehát egész liturgiánk a mi hittani állásunkkal legteljesebb összhangban álljon, azt lehellje és emelje érvényre a mit hiszünk, tanítunk és hirdetünk. Törvényeinktől elvárhatjuk az erélyes ellenőrzést arra nézve, hogy azon személyek és testületek, kik az „ev. ref.“ meghatározást viselik, ezen meghatározásnak elvi és gyakorlati consequentiáit levonni s összes intézményeikre alkalmazni mellőzhetlen kötelességüknek ismerjék; és viszont, hogy a kik e consequentiákat megérteni és követni nem tudják vagy nem akarják, az „ev. ref.“ jelzöt ne viseljék öntudatosabb és szigorubb lelkiösmeretű testvéreik nagy kárára és a fogalom igaz tartalmának kockáztatá-

* Milyen régi e szokás, kutassa ki, a ki teheti. Az utolsó fejedelem halála esztendejében Gernyeszegi Menyhért prédikátor uram egyik erdélyi ekklezsiában már e szokás kapcsában szolgáltatta ki a szóban lévő sakramentumot, t. i. a mult idők sajátosságait soha nem ignoráló Jókai Mór előadása szerint. De a szokimondó prédikátor helyzetét és hangulatát is elannyira kedvezőtlennek ítéli az író, hogy a költői igazságszolgáltatást tőle meg nem tagadhatván, megengedi neki, miszerint a szép számmal megjelent karok és rendek jelenlétében elmélkedése alapigéül ezt a szöveget választhassa: „Ordits kapu, kiálts város, mert eljött az urnak rettenetes esztendeje.“

a kik az eredendő bünröl szóló egyházi tant ezen az alapon is próbálták igazolni.

A mi a test és lélek kapcsolatát és kölcsönös működési folyamatát illeti, erre nézve is eltérő és egymásnak ellentmondó hypothesisekkel találkozunk. Az élettan a lelki működést az agyrendszer idegeinek közvetlen hatásaiból vezeti le, viszont a testi mozgást és életnyilvánulásokat a lelki tevékenység ráhatásainak, következményeinek tartja (influxus physicus). A Leibnitz-féle bölesészeti rendszer szerint pedig a lelki állapotok s változások bizonyos eleve megállapított isteni intézkedéshez képest, a testével összhangzatosan haladnak, úgy hogy e tekintetben előre megszabott és változatlan rend (harmonia praestabilis) észlelhető. E két irányt akarja közvetíteni és egyeztetni az a theologiai színezetű rendszer, mely azt tanítja, hogy sem a lélek nem hat a testre, sem a test a lélekre, hanem a testi életjelenségeket a lélek irányítása s a telki tevékenységet a test mozgása révén közvetlenül Isten hozza létre (causae occasionales). Ezeket a képzeteket a régibb dogmatikusok majdnem teljesen figyelmen kívül hagyták s azoknak mi sem tulajdonitunk semmi jelentőséget, mert ránk nézve teljesen elegendő az, ha tudjuk, hogy lényünk alkotó elemei a test és a lélek Istentől erednek s e két elem földi és mennyei létünk feltétlen alapja.

Kiválóan figyelmet érdemel az, a mit Isten képére és hasonlatosságára teremtett lelkünkről a biblia nyomán tudnunk kell. Nevezetesen lelkünk az az örökbecsű

sára. Mig ezt kimondani és megvárni bátorságunk nincs, addig egyházfegyelemről ne álmodozunk, mert ime itt rejlik a disciplinák disciplinája.

Reformpárti

A lélek szárnyalása.

Nem valami mély lélektani tanulmányt akarok írni e cím alatt, hanem deductive akarom kifejteni nézeteimet a dolog lényegéről és szóval a szeg fejére kívánok ütni.

Tagadhatatlan dolog és tapasztalati tény, hogy minden érző szívvel és nemes gondolkodással megáldott embert néha megszáll bizonyos ihlet, emelkedett, magasztos érzés. A természet szépségei, egy szép táj, a nap fölkelte, a virágos és illatos mezők, a harangok mélabús hangja, kongása, a madarak éneke, vagy az élet szép lélekreható eseményei stb. Szóval el lehet mondani, hogy minden ember költői érzelmekkel van megáldva, lelkesedik a szép, a jó és igaz eszméjéért, a szerelem, a haza, az igazság eszméi hullámmásba, ringásta hozzák lelkünket, megújodik ez eszméktől néha az öreg ember és az igaz mondás, hogy az öreg ember az ifju dalát zengi.

De dacára annak, hogy mindnyájunknak szárnyal a lelke, ez csak belső érzés és kérdés, hogy miként tudjuk kifejezni? Éppen az teszi nagygyá a költőt, a festőt, a szobrászt, hogy lelkének eszményeit, lelke szárnyalását érzékíteni is tudja. Ki tudja fejezni úgy, hogy az örök emberi érzések és igazságok érzékelhetők? Az a valódi művész, a ki az ő lelke eszményét úgy tudja megörökíteni, érzelmeit úgy tudja kifejezni, hogy midőn látjuk és olvassuk, saját érzelmeink tükörének nézzük.

Ez a bevezetés. Térjünk az egyházi térre, mert

isteni ajándék, mely a mindenség összes lényei felett való méltóságunknak biztosítéka. Ez által vagyunk személyes léttel bíró tudatos lények; ez tükrözi vissza ha szinte parányi keretekben azokat a képességeket, melyek az Isten lényének tökéletes mérvben örök és megoszthatatlan sajátjai; ez által tudunk magunknak fogalmat szerezni Istenről, a világról, önmagunkról, rendeltetésünkről; ez által jut kifejezésre a benső ember, midőn t. i. az észlelt, tapasztalt dolgok felől énünk bensejében felfakadó érzéseknek hangot adunk, megnyilatkozunk; ez képesít arra, hogy választási és végrehajtási szabadságunkat érvényesítsük. A lélek továbbá halhatatlan, azaz mivel Isten képére teremtett, létezni nem szünhet meg soha. Jóllehet a bün közetkeztében halál prédájává lett a lélek, ámde a halál tulajdonképen nem ős eleme az embernek, mert csakis mint a bün zsoldja jött be a világba a halál (Róm. 5. 12; 6. 23.), a mely midőn véget vet a test életének, ugyanakkor a lelket nem semmisítheti meg, mert a lélek a bün miatt való kárhozatra jutás esetén is még mindig képes arra, hogy elszenvedje a bün büntetését, azaz a halált.

A lélek eredetére, lényegére és minőségére nézve tehát a már említett bibliai hely (Gen. 2. 7.) az irányadó, mely szerint az emberi lélek nem a megoszthatatlan abszolút létű és tökéletes lényű Isten kisúgárgázása, avagy az Ő lelkének szikrája bennünk, mint a hogy a manichäusok és némely mystikusok gondolták, hanem

ott is érvényesül az igazság. Minden pap lelke lehet ihletett és magasztos szent érzelmekkel teli, sőt nemcsak papi ember, hanem sok-sok buzgó hívő lehet oly helyzetben, hogy tüzes nyelveken tudna szólni és tudná terjeszteni Istennek országát, az igaz hit és Jézus igaz tudományának erejével, de a szent papi hivatal nemcsak apostol ág, nemcsak subjectiv működés, hanem külső szertartásokban nyilatkozó positiv működési kör és missió. Épen ezért korlátok és szabályok között kell nyilvánulnia. Épen erre való az általam indítványozott a korszellemnek és jelen viszonyoknak megfelelő új *Agenda*.

Nemcsak lelkesedésre van szükség és a lélek szárnyalására, hanem *hirdetnünk kell okvetetlen hitbeli igazságokat, hittani tételeket, szentségekről, váltságról, üdvről*, a mihez nem elég a lélek szárnyalása, hanem hittani tudomány kell és nemcsak a *lényeg ismerete és a tan tudása, hanem a kifejezési formákban való járatosság*.

Egy theologiai stylus, a melynek szabatosnak, világosnak és szentnek kell lennie. És hogy ez nehéz dolog és nem mindenkinek adatott, nem kell nagyon bizonyítani.

Csak olvassuk a nagy Révész könyörgéseit mely figyelemmel. Ugy-e, a ki gondolkozott erről és összehasonlította Révésznek a közönséges és az alkalmi imáit, lehetetlen, hogy észre ne vette volna, hogy a közönséges vasárnapi és köznapi imáiban Révésznek mennyire könnyebben szárnyal a lelke. Egyszerűbbek, világosabbak, tisztábbak, derültebbek. Látni lehet bennök a napnak édes ragyogását, hallani lehet a madarak himnuszát, *derű, fény melegség és bensőség* van bennök. A lélek szárnyal fel az Urhoz és meg is alázza magát a porig. Olvadoz a hit és sir a töredelmesség.

És nézzük meg azokat az imáit, amik alkalmiak, a mikben megkötik lelke szárnyalását a tényleges dog-

matikai formulák. Itt is tény, hogy kitűnik Révész nagy lelke és írói ereje, de nehezebbek és dőcögösebben mennek és tény, hogy nem érünk el olyan hatást még a *tavaszi, téli, őszi és nyári imáival* sem, mipt a nem alkalmiakkal.

Ebből azt akarom kihozni, hogy a mi Révésznek és másoknak nehéz volt: mindenkinek nehéz. És hogy pláne rögtönözni, vagy épen megírni valakinek egy alkalmi imát, vagy alkalmi *keresztelési, vagy urvacsorai* beszédet, egy megköött tartalmu beszédet, hol nem csak hitigazságokat kell hirdetni, hanem szabatosan és világosan előadni, nem mindenkinek adatott. Ezért kell egy új *Agenda* a korszellemnek és mai viszonyoknak közepette, a melyben zsinormértéke legyen mindenkinek a szent szertartásokra nézve. Az egyetemes egyház jelesebb író theologusai szerkeszszék, a zsinat vagy konvent közbejöttével. Legyen benne nemcsak esketési és keresztelési beszédből sat.-ból 4-5, hanem legyen utasítás benne minden papi teendőre nézve.

Legyen olyan, hogy a fiatal káplán is, ha kezébe veszi, legyen tájékozva teendőiről, *még a kitérésekre, áttérésekre* nézve is. *Bélyegekről, kiadványokról* és minden egyházi közigazgatási teendőkről legyen benne utasítás.

Hogy kell esketni a románt (minden szentekre és szüz Máriára is, nemcsak szentháromságra), hogy kell esketni a zsidót sat.???

Legyen meggyőződve mindenki, hogy soha sem szól meg minket a nép, ha egy jól kidolgozott beszédet mondunk el az Uj Agenda 4-5 beszéde közül a mi egy alkalomra lesz írva (mert nemcsak egy beszéd lesz, azt hiszem, egy funkcióról), nem fog megszólni oly hamar, mint megszól akkor, ha a Fördös, vagy Révész Agendát kinyitjuk és pápa szemet teszünk és onnan olvassuk el egy szuszra az esketési szertartást és még meg is izzadunk.

Nem szól meg a nép, azért hogy egy remek

Istentől örök igéje által semmiből teremtett s Szentlelke által fentartott az a lét-elemünk, mely a testtel egyetemleges, benső kapcsolatban alkotja emberi lényünk egészét, a mi mint Isten remek műve, kimagyarázhatatlan rejtélyek összesége.

A bibliában használt kétféle jelzés, u. m. lélek és szellem, voltaképen ugyanazon lényegi meghatározás, a mit igazol az, hogy a halál állapotát most a lélek elszállásával, kimenetelével (Gen. 35. 18; Csel. 15, 26.), majd a szellemnek a testtől való elválásával (Luk. 23, 46; Csel. 7, 59.) fejezi ki ugyanaz az egy író. Miként a héber nefes és ruach egyaránt a lehellenben nyilvánuló élet jelzésére szolgálnak, úgy a görög *ψυχή* és *πνεῦμα* is a lélek és szellem lényegi egységét fejezi ki. (Luk. 1, 46. 47; II. Kor. 12, 15.) Az elhaltakra nézve is azt olvassuk, hogy az ő lelkök és szellemök az új-szövetség szerint ugyanazt jelenti (Zsid. 12, 23; h. ö. Jel. 6, 9; 20. 4.). E szerint az ember testi vagy érzéki és szellemi vagy lelki alkotó elemei kétféle természetűek, kétfelé tagozhatók, egymint testi és lelki elemre. Ezt nevezzük dichotomiának. Mindamellott Pál apostol az ő éles megkülönböztetési eljárása szerint három elemet is említ az emberben u. m. *πνεῦμα ψυχή* és *σῶμα* (I. Thess. 5, 23) s nyilván különbséget tesz a *ψυχικός* és *πνευματικός* melléknevek jelentésére vonatkozólag, a mennyiben az elsővel a bűnös állapotban levő tehát ó-embert jelezi, a ki mint ilyen: *σαρκικός*, míg az utóbbival jellemzi a Szentlelek ereje által ujja-

szült, megújodott hívőt. Ez alapon némelyek úgy vélekednek, hogy az apostol a trichotomia elvét vallotta s voltak az egyházi atyák között is, a kik a spiritus, anima és corpus plátói hármasság megkülönböztetés eszméjét fogadták el. De, hogy Pál apostol a szellemet a léleknél felsőbbrendű életemnek nem tekintette, bizonyítja az az intése, mely szerint a hívőket arra serkenti, hogy tisztítsák meg magukat a test és szellem minden szennyyétől (II. Kor. 7, 11.) Ha már szerinte a *πνεῦμα* is ki van téve a bűn által való beszennyezés veszélyének s megtisztulásra van szüksége, akkor világos, hogy az ő látszólag trichotomikus megkülönböztetésének csakis dialektikai jelentősége van. Péter apostol meg épen oly jellemzést fűz a *ψυχή* szóhoz, mint Pál apostol számos helyen a *πνεῦμα*-hoz.

Az ily módon földi és mennyei rendeltetésre hívott embert, kinek lételeme a test és a lélek, őseredetileg erkölcsi tisztaságban, szentségben és igazságban teremtette Isten, vagyis mint az Irás mondja: az Ő képére és hasonlatosságára. Lássuk e kérdést közelebbről.

Dr. Erdős József.

(Folyt. köv.)

minta beszédet betanulunk, de, megszól, ha egyet sem tudunk és könyvből olvassuk a tudós beszédet, sőt még a *Miatyánkot* is.

A mi már most Viatornak „a dolog kifelejtt lényegéről” irt cikkét illeti, a melyben reám is vonatkozással van, nem akarok polemizálni, csak annyit jegyzek meg, hogy arra nézve melyik az a helyes elfogadott *Agenda*, mire az egyházi törvények útalnak, világos dolog, hogy a megsontosodott szokás által bevett és használni szokott *Agendák*, Fördös Révész, Nagy Péter satt.

Egyik sem törvényesen elfogadott, csak szükségét pótol. A zsinat dolga volna intézkedni e kérdésben.

Egyiket sem tartom teljesen korrektnek és teljesen hiánypótlónak. Mindenikben nagyon hosszadalmas az Urvaesora kiosztási módja sat.

Nem folytatom tovább ez alkalommal. Nem is akarom a nagy emberek műveit bonckés alá venni. Devaványa, 1900. szept. 25.

Mező Lajos,
áll. s. lelk.

TANÜGY.

Elösmerést.

Legközelebb egy intelligens család társaságában idöztem, a hol az összejött vendégek között szóba jött a mi felekezeti tanügyünk is, szóba jött a tanterv-revisió kifolyásából s megvallom, nem a legfényesebben lett feltüntetve. Hallottam, hogy a mi felekezeti népiskoláink nem felelnek meg a kor kívánalmainak, a tantervek keresztülvezetve nincsenek, az értelmesség a legjobb felekezeti iskola növendékeinél is göresövön sem fedezhető fel; szóval iskoláinkban a tanítás pang s legtöbb helyen épen semmi s az állami iskolák, azok a minden kritikán felülemelkedett helyek, hol mindennek ékesen és szép rendben vannak, a hol semmi hiány fel nem fedezhető, hol a tanítási rendszer mindeütt kitünő.

Igazán, így ösmerve az állami és felekezeti iskolákat, a laikus ember szinte vágyakozik abba a boldogságba jutni, hogy állami iskolája legyen s abban neveltesse gyermekeit. Azt a sok szép dicséretet hallva az állami iskolákról, szinte kárhoztatja az ember azokat az egyházukhoz s felekezeti iskolájukhoz szívosan ragaszkodó buzgó egyházi és világi férfiakat, kik bár nagy áldozatok árán is képesek megtartani, fel nem adni a népiskolák felekezeti jellegét s nem óhajtják letenni az állam kezeibe a népiskola növendékeinek nevelését.

De hát általában olyan kitünők-e azok az állami népiskolák? És vajjon a mi népiskoláink annyira gyengék-e, hogy a kor kívánalmainak meg nem felelnek? Én nem hiszem. Sőt tudom, mert évenként az iskolai vizsgákon nem egyszer meggyőződést szereztem már a felől, hogy értelmesség és tudás tekintetében a mi népiskolai növendékeink egy színvonalon állanak az állami és községi iskola növendékeivel. S vajjon a mi tanmódszerünk, a mi tankönyveink az állami iskolák tanmódszerével, tankönyveivel nem állják-e ki a versenyt? Az állami tanítók általában mind egytől-egyig oly kitünő erők-e, hogy a mi felekezeti tanítóink képzettség tekintetben alantabb fokon állanak? Ezt sem vagyok képes hinni, mert látom az állami és felekezeti tanítók munkálkodását, figyelemmel kísérem ha

nem teljes egészben is, de legalább részben, egyiknek mint másoknak működését s bizony az Éris almáját, hogy melyik részre nyujtsam, nem tudnám megmondani. Vannak kitünő tanerők az állami iskoláknál, de vannak kétségkívül a mi felekezeti iskoláinkban is, vannak amott gyengébbek, vannak minálunk is. Vannak amott épen úgy, mint nálunk, kik semmi hivatást magukban nem éreznek. De ha ez így nemcsak ezen a nehéz s mondhatom csekély jövedelemmel dotált pályán van, tapasztalhatjuk ezt a megyei, az állami hivataloknál is, hiszen az evangélium és élettapasztalat egyaránt tanít, hogy az ajándékokban különbség legyen, különbségek vannak az isteni erőnek ajándékaiban is.

Nem az állami és felekezeti ellegben találjuk fel az egyik vagy másik iskolában a különbséget, de abban, hogy egyik és másik tanító itt és amott mikép igyekezik megfelelni nemes kötelességének, van-e bennök annyi ambíció, hogy ne csak a kenyérért munkálkodjék, de a kenyér kérdésén felül is emelkedjenek.

És ez egyike ama legfontosabb kérdéseknek, hogy ezt a nemes ambíciót mikép lehetne magosabbra emelni, egyik vagy másik tanítónak munkálkodását mikép lehetne fokozni?

Az állami hivatalokban, sőt az állami iskoláknál is a kitünő eredményt és szorgalmat tanúsító hivatalnokok nemcsak szóbeli elösmerésben részesülnek, de anyagilag is jutalmaztatnak, a felekezeti tanítóknak anyagi megjutalmazásáról szegény helyzetünk miatt szó sem lehet, keressék ők a jutalmat jól végzett munkájuk után önmagokban és . . . a felsőbb hatóság elösmerésében.

Igen ám, de az az elösmerés, a mi pénzbe nem is kerül, a mit igaz lélekkel megadhatnánk, még az is alig-alig csergedezik. Én pedig azt hiszem, hogy azoknak a hivatásukat átérzett, kötelességüket hiven betöltő, naponként anyagilag és szellemileg egyaránt küzdő férfiaknak oly jól esnek, ha az elösmerés jobban buzogna a kútfőből. Hiába, emberek vagyunk és így gyarló tulajdonságokkal megrakva, ha éhezünk vagyunk is, az éhséget is jobban s könnyebben tűrjük, ha munkálkodásunkért a megérdemelt elösmerés nem késik.

Nem régen egy tanítói közgyűlésen voltam, mint az egyházmegyei tanügyi bizottság tagját hívtak meg vendégül. A meghívást örömmel fogadtam, örömmel, mert azon a közgyűlésen minta-tanítások is voltak s hittem, hogy nemcsak gyönyörködni fogok azokban, de magam is tanulhatok s hasznomra fordíthatom. Valóban úgy volt — tanultam; csak hogy nem azt, mit óhajtottam, de megtanultam azt, mily nagy különbség van az állami és felekezeti tanító között. Az állami tanító tanítása nagy dicsérettel halmozott el a tanfelügyelő ajkairól. Megérdemlette. De ám a felekezeti tanító is megérdemlette volna a dicséretet s szegény felekezeti tanító még elösmerésben is nagy nehezen részesült. A két minta-tanításnál annyi volt a különbség, hogy míg az állami tanító VI-ik osztálylyal, a felekezeti tanító I-ső osztálylyal foglalkozott. Amott értelmes gyermekekkel foglalkozott a megdicsért tanító, itt kezdőkkel volt dolga a szegény lehurrogatott, elösmerésben is csak nagy nehezen részesült tanítónak, ki pedig szintén jeles tanító.

Azt hiszem, hogy míg az állami tanítónak jól esett az igen is megérdemelt dicséret, a felekezeti tanítónak a nyilvános helyen meg nem érdemelt, tulságba ment kritika tördőfés gyanánt esett.

Vajjon ambíciót kelthetünk-e ilyen eseményekkel bármely tanítóban is?

Nem! Sőt inkább azt hiszem és vallom, hogy

még a gyengébb erőknél is fokozhatjuk az odaadó kötelességteljesítést, ha velük szemben a nekik megadható elismerésünket igazságosan nyilvánítjuk.

Munka után jól esik a nyugalom, de jól esik a fizetés is. E fizetésről nem szabad megfeledkeznünk soha.

Állami iskoláink kitünők s mily nagy a különbség társadalmi helyzetét tekintve is az állami tanítóknak, mondják igen sokan! Igyekezzünk mi is azon, hogy társadalmi helyzetét javítsuk tanítóinknak.

De hát hogyan és mi módon? Egyszerűen úgy, hogy a felekezeti tanítóinknak évi fizetését a sokféleségből vegyük ki, a díjleveleket igyekezzünk megváltoztatni, ne föld, csirke, tojás, árpa, zab, buza stb. Isten tudja miféle zagyalék legyen évi bére, hanem legyen készpénz, a mely pontosan szolgáltatassék ki. Legyen tisztességes fizetés és nem komenció, mint az uraság béres gazdájának.

Az egyházi törvények 254. §-a e tekintetben némileg intézkedik is, vajha ne csak irott malaszt volna, mely se nem árt, se nem használ. A 255. § megtiltja határozottan, hogy a tanítók és énekezők az őket illető fizetést egyházuk tagjaitól közvetlen szedhessék. S mit mutat a jelen a legtöbb reform. egyházban? Azt, hogy bizony csak a szegény tanító szedi és civódik a „lelekoosun“, a csirkén és a „drága jónak“ nevezett mindenféle proventuálén.

A legtöbb helyen földje is van a tanítóknak. Gazdálkodják. S talán az a gazdálkodás nem a kötelességteljesítés rovására megy? Vagy maga munkáltatja földjét, vagy nem. Az első esetben kevés a siker a tanításnál, a kötelességteljesítésben; a második esetben felesgazdálkodással a díjlevelben kitüntetett földhaszon-élvezet értéke nem felel meg a valóságnak, sőt ehhez járul még a lelketlen feles emberektől való megcsalás is. Szóljon a szegény gazdálkodásra kárhóztatott tanító? Oda a tekintély. Hallgasson? Üres a zseb, sokszor a gyomor is és az éhes embernek ismét csak nincs tekintélye.

Ne az állam felé kacsintgassunk mi — ne várjuk mi az államtól mindég a segítséget — különösen ne az olyan egyházak, melyek a tanítói fizetést megbírhadják és a hol felekezetünk ellen vétünk, ha kiadjuk kezünkől az iskoláink felett való fenhatóságot.

„A kié a föld, azé az ország“, mondta nemrégén országunk egyik minisztere. Igaza volt, de az is igaz: kié az iskola, azé a jövő.

Lám, a más felekezetűek szívosan ragaszkodnak iskoláikhoz, tanuljunk tőlük s igyekezzünk mi is tőlünk kitelhető módon segíteni helyzetünkön, igyekezzünk azon, hogy a mi szolgatársainknak megélhetésén segítsünk, a proventuálék pénzre változtattassanak, velük szemben igazságos elismeréssel legyünk s ha a mi tanítóink is ki lesznek véve a mindennapi kenyér megszerzésének gondjai alól, ha nem kell nekik oly dolgokat végezni, mi nem a tanítóhoz, az intelligens emberhez illő foglalkozás, nem kell félnünk, hogy bárki is elmondhassa, hogy felekezeti tanítóink társadalmi helyzete nincs egy ívön az állami tanítók társadalmi helyzetével; nem kell félnünk, hogy tanítóink kicsinyléssel találkozzanak még az üres fejű gögösöknél is; nem kell félnünk, hogy a mi tanítóink irigyléssel tekintessenek az állami fizetés után; nem kell félnünk, hogy egyházaink iskolái tanító nélkül legyenek s végre nem kell félnünk, hogy a laikus ember is ne elősmerőleg nyilatkozzék felekezeti iskoláinkról.

Ifj. Lánosz József,
csarodai ref. lelkész.

Iskolai évet megnyitó beszéd.

Mező-Tur 1900. szept 5.

(Vége.)

II. De nem kevésbé fontos kötelességem van nekem s velem együtt tanártársaimnak a gyermekeiket tanító szülőkkel szemben.

Sehol a világon nem kellene bensőbb kapcsolatnak, nagyobb egyetértésnek lenni, mint épen az intézet és a gyermekeiket tanító szülők között, mert hiszen érdekeik azonosak és mégis fájdalommal kell tapasztalnunk, hogy ez a szükséges és nagyon könnyen elérhető egyetértés évtizedek óta hiányzik, sőt évről-évre tágabb lesz az űr, mely e két tényezőt magyar fajunk s magyar hazánk igaz érdekeinek nagy kárára egymástól mind távolabb tolja s egymással csaknem ellentétes állapotba kényszeríti.

Nem helyi baj ez, mélyen tisztelt közönség! Ez általános társadalmi baj, melynek terjedésével arányosan, mind sűrűbben hangzanak a tanferfiak panaszai tanügyi lapokban és az évi értesítőkből. De a baj csak nem akar szűnni, mert hiszen — megvallhatjuk őszintén — a tanügyi lapok a nagy közönség részéről valami sürgős keresletnek nem örvendenek, a mindinkább közösen forgó értesítőknél pedig talán épen ezen cikkek kerülnek ki a legjobban érdekelték figyelmét. Így aztán — különösen iskolai év végén — ha egyik-másik növendék sem az intézet, sem a szülei ház reményét nem váltja be, a két tényező minden haszon nélkül kölcsönösen egymást vádolja a kevés, vagy épen a semmivel egyenlő eredményért.

Én megpróbálom, mélyen tisztelt közönség! a mi intézetünk közönségét előszóval győzni meg ezen visszás állapot helytelenségéről, mert abban a meggyőződésben vagyok, hogy e baj orvoslását csak helyenként lehet és kell megkezdeni s az egyes helyek gyógyulása maga után fogja vonni úgy a helyi mint az általános állapotok javulását.

Azt mondtam fentebb, hogy a szülők és intézet érdekei azonosak. A szülők azt akarják, hogy gyermekeik egyéb feladatokon kívül a gymnasium tantárgyaiban, melyek általános emberi kiképezetésekre és jövő életpályájuk elérésére szükségesek, kellő jártasságot szerezzenek, szóval: tudjanak; a tanári kar szintén azt akarja, hogy növendékei tudjanak. A szülők azt akarják, hogy sok költséggel és nagy áldozattal tanított gyermekeik tisztességes életpályát vivjanak ki magoknak s azon emberül megálljanak; viszont a tanári kar is ezt akarja. Ez azon közös cél, melynek elérésére egyaránt törekszik mindkét tényező; de sajátságos és egyuttal sajnálatos tünemény, hogy épen ezen közös cél elérésére irányzott cselekvésben nincs meg a kívánatos összhang a két tényező működése között.

Nekem egyik súlyos kötelességem mélyen tisztelt közönség, e visszás helyzetet — bármily kényes természetű is annak bolygatása — őszintén feltárni s orvoslásáról ez uton is gondoskodni, önkényt értetvén, hogy ez alkalommal e helyen csak általános vonásokról szólhatok.

Az intézetek, illetve azok tanári karai tisztában vannak a céllal s mint a nevelés és oktatás nehéz munkájára szakszerűleg készült testületek, bizonyára tisztában vannak a cél elérését biztosító teendőikkel is s ha e tekintetben mulasztás terhelné őket, a működésüket ellenőrző szoros felügyelet bizonyára nem késné serkentő figyelmeztetésével s ha kell — megrovó

észrevételével. A mulasztás nagyobb része tehát a szülei ház eljárásában keresendő.

Gyakran panasolja a szülei ház, hogy az intézet nagyon elhalmozza a növendéket teendőkkel s így tudomása van arról, hogy a tanulónak sok dolga van és mégis sok esetben nem örködik kellő gonddal a felett, hogy a tanuló házi körben is hivatásának éljen s iskolai kötelességeit tehetsége szerint pontosan teljesítse; e helyett gyakran olyan szórakozásokat enged meg a fiúnak, melyek egyrészt meghaladják annak korát, másrészt pedig hátráltatják kötelességszerű teendőinek végzésében. Értem alattok általában a tulságos hosszan megnyújtott sétákat és a szülei háztól az iskolai időn kívül is huzamos távolmaradást, végre a tanuló korát meghaladó sokféle kedvezményeket és engedményeket.

Tagadhatatlan, mélyen tisztelt közönség, hogy a középiskolai tanulónak ma sok dolga van mert hiszen nagyon fontos, nagyon komoly a pálya is, a melyre készül. A tanterv minden osztály számára kiszabja a tananyagot, melyet a tanári karnak el kell végeznie s el kell végeznie úgy, hogy azt kellő szorgalom mellett a gyengébb tehetségű tanulók is elsajátíthassák. Ebből levonni nem lehet

A tanterv e követelményével szemben nekem kötelességem örködni a felett s tanártársaimnak kötelessége odahatni — a mit eddig is tettek és ezután is tenni fognak — hogy a tanuló házi munkája már az iskolában megkönnyíttessék s az egyes tárgyakban való előhaladás mértéke a közepes tehetségű tanulókhoz alkalmaztassék. De ez még nem teszi feleslegessé, sőt a hanyagságra hajlandó tanulóknál egyenesen feltételezi és megköveteli a szülei ház ellenőrző gondoskodását. Ehhez járul még az is, hogy nagyon sok tanuló nem mindig iskolai teendőt végez akkor, mikor otthon tanulni látszik s épen ezért felettebb kívánatos, hogy a szülei ház is minél gyakrabban keresse a maga részéről is az érintkezést az intézettel s tudakozódjék az osztályfőnöknél és egyes tanároknál fia előhaladásáról, hogy így annak munkássága könnyebben ellenőrizhető s a cél elérése biztosíthatóbb legyen, mert az iskola fegyelmező hatásköre a szülei ház küszöbénél sok esetben véget ér s így az eredménytelenségért való felelősség egy része méltán a szülei házra is hárul.

Szintén gyakorta hangzik panasz a szülei ház részéről az osztályozás szigorúsága miatt s különösen az iskolai év végén általános a részvét azon tanulók iránt, kik az évet sikeresen nem végezheték. Ez a részvét magában véve tisztán emberi dolog, mert hiszen emberiesen érző szívünk mindnyájunkat készített arra, hogy részvétet, még pedig segítő részvétet érezzünk azok iránt, a kik bajba jutottak, még ha saját hibájok miatt kerültek is abba. De ez a részvét sok esetben a helyett, hogy önbeismerésre és jövőben való jobbúlásra bírja a kárvalottat, hibáját még mentegeti s mulasztását legyezgeti, az osztályozás szigorúságának emlegetésével, holott a panaszolt osztályzatért az iskolai éven keresztül teljesített munka minőségéről biztos tudomása nincs s így egyoldalúlag és alaptalanul ítél.

Én ezen panaszt az egyoldalúságtól eltekintve másokból sem tarthatom nemesak jogosnak és igazságosnak, de méltányosnak sem. Van és lenni kell egy mértéknek, mélyen tisztelt közönség! melyet minden tanulónak meg kell ütni, hogy azon megmértetven, elégségesnek találtsassék. Ezen mérték már az egyes tárgyak tananyagában lépésről-lépésre való előhaladásnál úgy van megállapítva, hogy azt kellő szorgalom mellett a közepes tehetségű tanuló is megüthesse. Az ezen mér-

tékhez való alkalmazkodás nem szigorúság, hanem csak igazságosság. Igazságosnak lenni pedig egyes embernek is, de különösen az intézetnek és az intézet tanári karának már csak nevelési okokból is legfőbb kötelessége.

De vajon leszállítható-e ezen mérték az intézet színvonalának leszállása, továbbá magoknak a szülőknek kára, végre legszentebb nemzeti érdekeink megtagadása nélkül? — Bizonyára nem.

Az intézet színvonalának mértéke az érettségi vizsgálat. Ez, a mint méltóztatnak tudni, igen komoly vizsgálat. A nyolc osztály sikeres elvégzése után még egy magasabb szempontból tartott próba arra nézve, hogy a gymnasiumot végzett fiatal ember bír-e annyi komolysággal, annyi komoly tanulmányon alapuló tudással s eddigi tanulmányai alapján érett-e annyira, hogy az általa szabadon választandó szakpályára lépve, az öt fokozottabb mértékben terhelő emberi és hazafiúi kötelességeinek eleget tehessen? Ha egy intézet tanári kara a szülei ház sürgetésére, a szigorúság vádjának elhárítása végett, alacsonyra venné ez általános mértéket nem tenné-e tönkre első sorban magát a sok áldozattal fentartott intézetet s nem okozna-e többé helyrehozhatatlan kárt magoknak a szülőknek? Bizony az olyan intézet, mely a mérték leszállítása által úgy magát, mint a szülei házat a valónál jobb eredménnyel áztatva növendékeit könnyű sikerekre kaphatná s ez által azokat az élet komoly feladatainak munkálására képtelenné nevelné, nemcsak színvonalát nyomná le s nemzeti és emberi hivatását tagadná meg, hanem csakhamar és méltán elvesztené a szülők bizalmát. Akarhatja-e ezt komolyan józan gondolkozású szülő s akarhatja-e ezt a magyar szülő?

Minden intézet az általános emberi feladatok mellett egyúttal nemzeti hivatást is teljesít s a magyar intézetek nemzeti hivatása ezerszer fontosabb, mint más országbelieké. Talán egész Európában egyetlen a mi hazánk, a hol az állameszme, a magyar állameszme, a honfoglalás első ezer éve után sem ülte még meg e hon minden polgárának a szívében a diadalát s a hol a magyar állameszme megizmosodása, megszilárdulása s így e haza más nemzetiségű polgárainak a magyar kultúra által való meghódítása a második ezer év komoly munkája, komoly feladata lesz. S kitől várjuk e munkát? Az egymás nyomába lépő nemzedékektől. Hogy államfentartó tiszta magyar fajunk ezen államalkotó erejét, e hazában való vezető szerepét megtarthassa, a magyar ifjúság munkaerejét, munkaképességét és munkaszeretetét fokozni kell.

Általában a középiskolából kikerülő ifjúság van hivatva arra, hogy a magyar állameszme kiváló harcosa, kiváló képviselője legyen; ez van hivatva arra, hogy kivivandó életpályáján komoly és lelkiismeretes munkájával becsületet szerezzen a magyar névnek e haza határain belül s a kiknek úgy hozza végzetök — e haza határain kívül is. Erre pedig csak komoly előkészület, csak komoly munka képesít. E komoly munkát a leendő honpolgárnak a középiskolában kell megszokni és megszeretni.

Könnyebb a hazáért meghalni, mélyen tisztelt közönség! mint érette dolgozni. A haza a halált nem mindig és nem minden fiától kívánja, de a munkát mindennap és minden polgárától megköveteli, másképp boldog és virágzó nem lesz soha.

Ily komoly hivatás az, mélyen tisztelt közönség! melyet egy magyar intézetnek szem előtt kell tartani s mivel az ily fontos feladatra és hivatásra való nevel-

lés a magyar államot alkotó magyar családnak, a magyar szülei háznak is nemcsak óhajta, hanem követelése is, méltán szabad remélnünk és kérnünk, hogy törekvésünk a szülei haz részéről is buzgó támogatásban részesüljön hogy így iskola és szülei ház egybe hangzó működése által közös célunk eléréséhez közelebb juthassunk.

III. Végre ti irántatok is vannak kötelességeim, kedves tanuló ifjak! Ti ezen egyház, ezen intézet, ez intézet tanári kara és kedves szüleitök gondoskodásának legfőbb tárgyai vagytok s mindnyájan arra törekednek, hogy növekedjete az Isten és emberek előtti kedvességben. Szüleitök áldoznak érettetek s ellátnak benneteket a tanulás külső feltételeivel; ez intézet gazdag felszerelése s tanártársaim ügybuzgó szeretete megkönnyíti nehéz munkátokat s ennyi áldozatért és ennyi szeretetért csak azt kívánják tőletek, hogy tanuló kötelességeiteket napról-napra lelkiismeretesen teljesítsétek. Nem áltatlak benneteket azzal, hogy könnyű lesz a munkátok; nehéz lesz az, mert hiszen fontos a hivatás is, a melyre készültök. De épen ezen komoly hivatás érdekében kötelességem nekem és tanártársaimnak megkövetelni tőletek a komoly munkát s kötelességünk a kezünkben levő fegyelmi eszközökkel is oda hatni, hogy szüleitök áldozatai kárba ne vesszenek. Ezenkívül kötelességünk tőletek megkivánni, hogy tanulóitársaitok iránt testvéri szeretetet tanusítsatok, az idősebbeknek a tartozó tiszteletet megadjátok s ezen város, egyház és intézet előjáróit megbecsüljétek. Erre vezérel titeket ez intézet tanári kara, mely igaz örömet érez, ha előhaladásotokat látja és bizonyíthatja, de fájó szívvel kénytelen kötelességének eleget tenni akkor is, ha közületek egyik-másik a jóakaratu intés és sürgetés dacára is megfélekedezik teendőinek végzéséről, megfélekedezik hivatásáról.

Nem az a ti legjobb barátotok, nem az a ti legnagyobb jóakarótok a ki hibáitokat legyezgeti, mulasztásaitokat mentegeti, hanem az, a ki bennetek hibáitokból kivétközletve tisztességtudásra és komoly munkára akar nevelni. Ilyen barátotok, ilyen jóakarótok nektek ezen intézet tanári kara.

Üdvözöllek tehát benneteket ez új iskolai év reggelén s fogadjátok üdvözetemmel együtt buzditó szavam: Munkára fel!

Ezrei az 1900/1. iskolai évet megnyitottanak nyilvánitom.

Faragó Bálint.

KÖZÉLETÜNK.

A beregi ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A mikor (szept 27.) ez a közgyűlés megkezdődött, már akkor ismeretes volt előttünk Tisza K. főgondnoknak a dunántuli e. k. közgyűlésén elhangzott óvó és figyelmeztető nyilatkozata. Csak természetes, hogy a mikor egy olyan súlylyal bírő és számottevő egyének, mint a milyenek a prot. egyház életében Tisza K. Zsilinszky, Szentiványi pessimisticusan fogják fel a ref. egyháznak a jövőjét, hát a fővezéreknek e szavai nem maradtak hatás nélkül a velők rokon lelkekre, a velők — *e tekintetben* — egyformán gondolkozókra. Azért hangsúlyoztam, hogy csakis *e tekintetben*, mert a mi közgyűlésünkön annak a pessimistikus nézetnek — kevés kivétellel — ép azok voltak a képviselői, a kik úgy a múltban, mint a jelenben halálos gyűlöli

voltak a Tisza K. polit. irányzatának. Nem az elnöki székéből, nem a szokásos „megnyitó beszédből“ hallottuk mi ennek a sötét jövőnek emlegetését, az esperesi jelentés egy pár rövid szóban oda utalja ezt a lelkesi értekezletekhez, hanem beszéltek róla az egyes szónokok az 54. pontból álló tárgysorozatnak egy pár pontjánál, 1—2 felekezeti iskola leendő államosításánál. „Erős várainkat fel nem adhatjuk , a kié az iskola azé a jövő új aera, sötét jelek stb“ szóval beszéltek mindenről per longum et latum, csak egy dologra nézve nem tudunk az aggodalmaskodóktól felvilágosítást kapni, arra nevezetesen, hogy mikép tarthassuk meg, illetve fejleszthessük iskoláinkat a nép megterhelése nélkül. Mert nem arról van ám szó, — és ezt a főt. egyh. kerület is szem elől tévesztette ismeretes határozatánál. — hogy egy iskolát fenn tudunk-e tartani vagy nem, hanem arról, hogy tudunk-e építeni 3—4 tanteremből álló új iskolát; hogy vajjon ezek a mi túlságosan megterhelt egyházaink megbírnak-e 5—10 ezer frotos építkezést? Tudunk egyházat, a hol egy tanító vezetése alatt egy szűk tanteremben 187 gyermek van összezsúfolva, nem számítva ebbe az ismétlőket; és u. ezen egyházban a hívek (a 10 frton alóliak) 116% egyházi adót fizetnek. Tudunk egyházakat, a hol a híveknek 70 ezer frnyi magánadósságuk van 14% mellett; a hol a templomjavításból származó követeléseket meg se kísérik beszédni, mert rögtön 30 családdal szaporodnék a kath. egyház. Ezek a szomorú adatok, valamint a tanügyi bizottságnak az oktatás állapotát szintén kedvezőtlen színben feltűntető azon jelentése, hogy „a mulasztások jelzésére még a „temérdek“ jelző is kevés“, arra indították egyházmegyénket, hogy három olyan egyháznak, a hol az egyház a jogon kívül absolute semmit se ad, se telket, se épületet, az iskola államosítását megengedte. De ha nem engedte volna is meg, vagy mondjuk, ha a főt. egyh. kerület nem járulna e határozathoz, a mint az adatokból láttuk, ez a nevezett 3 egyházban úgy se gátolná meg az állami iskola felállítását; a különbség csak az volna, hogy megtartanók a magunk egy iskoláját, az állam meg a község segélyével építene másikat; a minek meg hogy mi lesz a következménye, eléggé világos és bizonyító példa reá az esperesi jelentésnek azon pontja, hogy *Új-Dávidháza*n az állami iskola mellett a tavasszal még csak jártak egy néhányan a felekezeti is, de ma már nem, megszűnik, elalszik magától. Így lévén a dolog, gondolkozhatnak egyházunk örüllői eleget azon kérdésen: mikor lesz felekezeti érdekünk biztosítva, akkor-e ha jó előre szerződésben biztosítunk mindent, (tanítók vallása, ének-tanítás visszaállítási jog stb.) vagy akkor-e, ha iskoláink elaludván maguktól, szóba se áll többé velünk az államhatalom?

Általános jellegű, egyetemes egyházunkat inkább érdeklő tárgya volt még a közgyűlésnek az a bizottsági javaslat, mely a rendes évi államsegélynek (3000 kor.) felhasználására nézve állapított meg — a főt. egyh. ker. kívánságára — bizonyos irányelveket, és a melyet a közgyűlés el is fogadott. 1600 korona a gyámintézeté lesz, a fennmaradt 1400 kor. illetőleg pedig „a lelkesi fizetések bekövetkezett javítása után — így szól a javaslat — az igazság és méltányosság hozza magával, hogy a rendes államsegély, mely eredetileg egyházak, lelkeszek, tanítók segélyezésére adatott, a lelkeszek és tanítók fizetésének javítása után . . . most az egyházak támogatására szolgáljon; annyival inkább, mert a közigazgatási költségek tetemes összegre emelkedtek (és fognak is emelkedni). Mindezeknél fogva . . . a rendes

államsegély ne osztassék ki többé, hanem belőle 500 frt évenként tőkésítessék, ennek kamata szolgáljon a közköltségek fedezésére; a fentmaradt résznél pedig nemes célokat, első sorban a *leánynevelést* mozdi-tanók elé."

A congruát e. megyénkben idáig csak 9—10 lelkész-társunk kapta meg, ezek közül is a legtöbb az eredeti javaslat megváltoztatásával. A nagy szalontai egyházmegyének a gondnoki számadást illető javaslatára az a véleményünk, hogy állapítson meg a kerület erre nézve bizonyos főbb irányelveket, hogy annak az alapján dolgozzanak ki az egyes egyh. megyék aztán — a helyi érdekek tekintetbe vételével — részleges javaslatokat.

Sarkady Mihály t. újlaki lelkész a *gulácsiak* egyhangú meghívását a legutolsó pillanatban, mikor már minden kívánságának eleget tettek. lelkészlakot, udvart alaposan kijavították, — nem fogadta el. — A gyászos véget ért *Zámory Bélának* a helyét *Badalóban Szabó Sándor* szatmármegyei lelkész-társunk foglalja el egyhangú meghívás folytán. *Balogh Gyula* beregszászi, *Gyarmathy József* és *Kőrössy Ferenc* munkácsi s. lelkészeknek, valamint *Illés Mihály* s. lelkész-tanítónak Mányuson való alkalmazása tudomásul szolgál. A bíróság 3 közigazgatási, 3 fegyelmi ügyet intézett el, az utóbbiakat a felek teljes megnyugvására.

Warga L. e. m. ügyészünk t. b. állásáról lemondott, azonban a közgyűlés tekintettel az ő önzetlenül, minden anyagi érdek nélkül való munkásságára, — ezt a lemondást nem fogadta el. — A mily mértékben meglepett bennünket ez a lemondás, igazán ép oly mértékben nyilatkozott meg iránta az a szeretet, a melyet idáig megérdemelt és a mely előtt — szeretjük hinni — ő is meghajol és megmarad továbbra is a mienknek.

Vendégünk is volt, *Szikszay Zoltán* m.-szigeti lelkész és a legfiatalabbik esperes, ki nagy figyelemmel hallgatta azon dolgoknak elintézését, melyekhez neki, mint elválasztott kormányzónak szívből kívánunk erőt és egészséget úgy a zöld, mint fehér esztalnál.

Sütő Aron.

Prostitúció.

A Debreceni Prot. Lap f. évi 26-ik száma ír e fajta dolgról. A tárgyalást kísérő szerkesztői megjegyzések folyamán E. L. ezt mondja: „Legelső kötelességünk minden lehető megtenni arra nézve, hogy az államhatalom a nyilvános bordélyokat szüntesse be. S e téren a kezdeményezés kötelessége reánk protestánsokra néz.”

Nagyon helyes, hogy egyházi lapok figyelme ilyen dolgokra is kiterjed, hiszen végre is e szomorú társadalmi jelenség mélyen bevág az egyházak által ápolandó vallás-erkölcsi életbe. Még helyesebb volna, ha az egyházak, közelebről a prot. egyházak E. L. fel-szólalására, na meg a tények sürgetésére azt is fel-adatuk körébe vonnák, hogy ottan-ottan felemeljék szavokat az államhatalom előtt, az egyházi hatalom által el nem intézhető, pedig az egyházat, annak hivatását érintő dolgokban, a társadalom erkölcsi életének jelenségeiben. Mivelhogy az egyház Isten országát e földön valószínűsíteni, terjeszteni hivatott intézmény, annak a társadalom minden alakját, minden rétegét át kellene hatnia, az ő figyelmenek, szerető, résztvevő gondoskodásának ki kellene terjednie mindennemű életjelen-

ségre, mely a társadalom bármely részében felmerülve, a vallás-erkölcsiséget érinti. *Aron* mindenben segítő testvére *Mózesnek*, szószólója a rabságban sinylődő szegény, nyomorult népnek a kiszabadításnál. És ha az állam nem téveszti szem elől magas readeltetését, mely nemcsak a pénz és véradó felhajtásában áll, hanem áll annak testi, lelki, erkölcsi életének oltalmazásában, testi, lelki jólétének előmozdításában: úgy az ez irányban folytatott küzdelmében karjainak támogatására *Mózes* mindenkor örömmel fogadhatja *Aront*.* Ez ároni hivatást az egyház jogosan igényelhetné magának nemcsak, de ezt teljesíteni kötelessége volna még ott is, a hol szabad egyház van szabad államban; annyival inkább, a hol az egyház, illetőleg egyházak és az állam a történelmi fejlődés, valamint érdekeiknél fogva szorosabb egybekötöttségben állanak egymással. Én említettem már az egyháznak ezen hivatását, talán nem is egy alkalommal, de hát az ilyen alacsony helyről jövő hangot nem szokták meghallani.

Ha ifju korunkban az általános áramlattal uszva és az ifjuság könnyűvérűségében mélyebben nem fontolgatva a prostitúciót magunk is felhasználtuk: midőn lecsendült vérrel a család szentélyéből nézzük annak fertelmét, rombolásait, a szenteskedés vádjá nélkül beszélhetünk erről magasabb szempontból, a javítás érdekéből, a mikor is az álszemérem (pruderie) ne tartson vissza a fekélyek feltárásától. A prostitúció igazán fekély, a legmérgezőbb fekély társadalmunk testén, mely már rothadásba ment át, a társadalmi felbomlás jeleivel. Csakhogy a nyilvános prostitúciónál, melyet E. L. az államhatalom által beszüntetendőnek vél, ezerszer veszesebb, mert a családi élet szentségéről, a női tisztességről, a gyermekek származásának tisztaságáról alkotott felfogásra sokkal bomlasztóbb, mértelyezőbb hatása a titkos prostitúció. Nem falun nőttem fel magam sem és kenyeremnek javát már megettem; de csak e napokban ismertem meg különféle forrásokból a titkos prostitúciót. Azt is tudtam régen, hogy vannak házasságtörések és házasságtörő emberek. De az erkölestelenségnek arról az általános elterjedtségéről, arról a sivár, leplezetlen érzékiségről fogalmam még nem volt. Nagy városi emberek beszéltek előttem (és ez a szomorú) mint olyan megszokott valamit melyet a nők is tartózkodás nélkül tárgyálnak, hogy ott, azokban a nagyobb városokban előkelő nők, kiket a hamis udvariasság nappal és az utcán vagy otthon a legnagyobb tisztelettel vesz körül, a rendőrség megfigyelése alatt állanak, kiknek nevei ott bejegyezve vannak, mint prostituáltaké. És vannak ismét éjjeli alakok, urasszonyok, kik a *rendőrségtől váltott* bárcával, mint a bordélyház elzüllöttjei, csakhogy utcákon csatangolva este 10 óráig árulják magokat Budapestten pláne, (és ezt egy rendőrtisztviselő a kapitányi hivataltól, beszélte) mivel az *államhatalom csak a „titkos kéjelgést” üldözi*, mint a közerkölcsiségre veszélyest, a rendőrség ad ki valami biztonság-levelet, melyet a legkülönbözőbb rendű és rangú, de leginkább magas állású nők vesznek igénybe, mert ezzel a prostitúciót szabadon üzhetik, ez nem titkos, hanem szabadalmazott kéjelgés. A kik a családi élet tisztaságát szentnek, elengedhetetlennek tartjuk, a vér megfagy bennünk a felvilágosításra, hogy ezen szabadalmak birtokában asszonyok, anyák és leányok szállodákba járván, vagy az elhordozhatatlan fényűzés követelményeinek kielégítésére pénzszerzés okáért vagy csak állati

* 2. M. 17. r. 12. v.

kéjvágyból, van eset, hogy összetalálkozik a vőlegény menyasszonyával stb., hogy megutálja az ember egy- másban az embert, ha ugyan tud még az ember undor- rodni, megvesse kicsufolja a családi élet szentségéről, a házasság tisztaságáról, a származás szeplőtlenységéről, gyanútól ment, kétségen felül álló voltáról még táplált eszményi fogalmakat. Csakugyan a nagy városok, főleg Budapest „műveltjeiben“ ezek a fogalmak már nem élnek. Felháborítóan undorító hallgatni ezek beszédeit, sivár nyilatkozatait, felfogását általában a nemi életéről, az erkölcsi tisztaságról Nem csinálnak ezek titkot abból, hogy ők nem hisznek a nők, különösen a fővárosi nők tisztaságában; nincs meggyőződve a fiu az ő nőtest- vérenek, tulajdon anyjának, így saját származásának tisztasága felől, a férj meg nem egyszer tudja elnézni hitvese bűnét, vagy épen ő maga eladja azt a bűnre. Ott azokban a körökben a család tagjai: a gyermek szülőivel és viszont oly fertelmes, céda hangon tárgyal- nak feslett jellegű témákról — letaposva azokat a kor- látozatokat, miket a velünk született szeméremérzet felállít- tott a szülők és gyermekek, a fi- és nőtestvérek kö- zött — oly hangon mondom, a mely nyilvános bor- délyháznak is becsületére válnék. Az ilyen körökben történik az meg, hogy az apa venerikus bajban tulaj- don orvosfiával gyógyíttatja magát! . . . De hát „mér- sékli bűne tudatát a kétes vérazonság“.

A nyilvános prostitúció inkább testi nyomort, testi romlást terjeszt; a titkos prostitúció nagyobb mérvben erkölcsi inséget, erkölcsi romlottságot, elfajulást. A nyilvános bordélyokban elkövetett vétkezés inkább csak a test egészségét, erejét támadja; a titkos prostitúció a lélek épségét pusztítja el. A bordélyok levegője ártal- mas a testre, de emezé vészes a lélekre. Amazt. — ha egyszer belőle kiszabadul — még kiheverheti a test; ennek mérge a lélekből soha ki nem vész. Abból, a ki csak bordélyokat látogatott, lehet és lesz is egész- séges, ép lelkű ember, de a ki eme raffiniált bűnök levegőjében nőtt fel, soha sem. — Mer. amazok bűneiben nagyon sokan csak a testtel vesznek részt, miközben a lélekre ha tapad is valami szenny, azt a későbbi tiszta élet lemossa, de emebbe testtel lélekkel bemeleged, annak finom mérge eltörülhetetlenül be- evesedik mindenek felett a lélekbe. Emezek tehát a közgondolkozást, a közerkölcsiséget sokkal inkább tá- madják, rombolják.

És mivel az államhatalom a bűnnek legalisátora csakugyan nem lehet: nemesak a bordélyoktól, de talán ez előkelő kéjhölgyektől is meg kellene vonnia a szaba- dalmat, mint a kik nem egyeseknek, hanem család- doknak rontják, szennyezik be testi és erkölcsi tiszta- ságát, az erkölcsi elfajulást sokkal inkább előmozdítják. A nyilvános elismerés, oltalom megvonása esetén még mindig marad fen elég alkalom, lehetőség a nagy váro- sokban titkos erkölcselenségre. És minthogy a nagy városok, ezek „műveltjeinek“ bűneivel az egyház, a vallás soha meg nem küzdhet, még szembe sem száll- hat: az egyháznak minden erejét, térítő munkásságát a népre, annak megtartására kell fordítani.*

N. — n.

* Mi lapunk 26-ik számában csak incidentaliter egy vár- megyei szabályrendelet kapcsán szólottunk e kényes tárgyhöz s inkább csak irányító eszméket akartunk felvetni, mint a részle- tekbe belebocsátkozni. Jól tudjuk azonban mindazt, mit „N. — n.“ papirra vet. Sőt tudunk egyebet is, mit még most szellőztetni időszerűnek nem tartunk. Csak annyit jelentünk ki röviden: hogy igazán kétségbejítő kérdésekkel áll ez a dolog nálunk összefüggésben s csodálatraméltó, hogy statusférjaink e dologra

A felső szabolcsi ev. ref. egyházmegye őszi köz- gyűlése.

A felső-szabolcsi egyh. megye őszi közgyűlését Kisvárdában f. szept. 25—26. napjain tartotta meg. Megelőzőleg 24-én d. u. 3 órakor előértekezlet volt, a melyen a tárgysorozat általánosabb érdekű ügyei meg- beszéltetvén, lehetővé vált, hogy a közel nyolevan pontból álló tárgysorozat másfél nap alatt letárgyaltassék. A gyűlés a templomban Görömbei Péter esperes imájával kezdő- dött; az ima egy darab kortörténet fenséges keretben, épen időszerűségénél fogva mély benyomást tett egyházi- akra és világiakra egyaránt. Közgyűlés határozata szerint egész terjedelmében jkönyvbe jó. Közgyűlés megalakú- lásánál sajnálattal kellett nélkülöznünk Gencsi Albert e. m. gondnokot, a kit a családjában előfordult betegség tartott vissza a megjelenésben s így a társelnöki széket, mint legidősebb tanácsbíró előbb Vay Péter, majd Szesztay Károly tanácsbíró urak töltötték be.

A gyűlés legelőször is az esperesi időszaki jelen- tést tárgyalta le. A legkisebb dolgokra is kiterjedő figyelemmel s nagy gonddal készített jelentés közgyű- lésünk reá vonatkozó határozataival szintén megjelenik jkönyvünkben. Tárgyaltattak ezután a püspöki hivatal leiratai, a népiskolai tanterv revíziója, a lelkészi könyv- táruk, a közalapi átalány s a vakok segélyezése tárgy- ban. Majd szőnyegre kerültek a conventi határozatok, a mária-pócsi ügyben s missiói bizottság alakítása, a congrua elfogadása; az egyházkerületi határozatok a tanító változások, egyházi adó behajtás, népiskolák államosítása, az adásvételi szerződéseknek az adóhiva- talhoz bemutatása stb. tárgyban. Minden megjegyzés nélkül elfogadtatott a t. birói kar javaslata az egyházak, lelkészek és tanítók segélyezése tárgyában. A nőegyle- teknek egy év alatt kötelezően kimondott szervezése egy hatalmas tett a sok szóáradat és panasz között, a melyek a ránk mostohává lett egyházpolitikai viszonyok között elhangzanak. Egy kis erély a kivitelben, s ta- pintat s ügyesség ezen nő-egyletek foglalkoztatásában s igazán hatalmas eszközzé válik ez egyházi életünk fellendítésére irányzott munkánkban. Egyházmegyénk szívesen szavazott elismerést s köszönetet Somlyódy István t.-löki j.-bíró urnak, ki indítványozta s érdeké- ben felolvasást is tartott lelkész-értekezletünkön, ugy- szintén dr. Bartók Jenő nyiregyházi lelkész urnak a nő-egyletek minta alapszabályának elkészítéséért. Vajha lelkészek és presbyteriumok egész lelkesedéssel s a fontos ügy iránti lankadatlan buzgalommal látnának hozzá az eszme megtestesítéséhez. Ezen jelben még győzhetnénk. Élénk örömmel töltötte el e. megyénket a nyiregyházi leánynöveldei internatusi ügy állása. Hála minden jó ügy iránt érdeklődő s szinte emberi erőt felülhaladó munkát teljesítő esperesünk s internatusi bizottságunk buzgó fáradozásának, ezen fontos intéz- mény a megalósulás stadiumába kezd lépni. Nyiregy- háza városa alkalmas telek adományozása s az építési és fentartási alapra tett adományok immár lehetővé teszik, hogy a következő év folyamán az internatus felépíttessék és szerveztessék. A legnagyobb elismerés és köszönet illeti Nyiregyháza városát nemes szellemű adományaért. Am azért mindnyájunk szent kötelessége

ügyet sem vetnek. Pedig ott van előttünk Franciaország szomorú példája. Most már ott is fűhöz-fáho: kapkodnak — fájdalom! meggyőződésünk szerint későn! És mi velünk kevés számú magya- rokkal a Nemezis még könnyebben és gyorsabban fog végezni!.. Mit tegyünk hát? Hallgassunk némán, mert szennyes dolgokról s utálatos s emberirtó bűnökről van szó? Majd megadja e kérdésre az idők jele nemsokára a feleletet. Szerk.

ez ügyet továbbra is folytonosan felszinen tartani s a hivek áldozatkészségének forrását bedugolni nem engedni. Az internátusi bizottság jelentése szerint ugyanis még tekintélyes összegek szükségesek az intézet korszerű berendezése és fentartásához. Adjon Isten továbbra is jókedvű adakozókat, esperesünknek s a bizottság jegyzőjének dr. Bartók Jenőnek továbbra is apostoli buzgalmat s lelkesedést e szent ügy iránt.

A lelkész-egyesület jegyzőkönyvéből értesült egyh. megyénk a mi dicsekedésünk és büszkeségünk Dr. Heiszler József 50 éves egyházi működésének jubileumáról, s a jubiléum iránt érzett tiszteletből elhatározta, hogy az ezen ünnepélyen elhangzott ima, Görömbei Péter esperes ünnepi beszéde s dr. Heiszler erre adott válasza és ezen ünnepélyről felvett jknyv egész terjedelmökben vétessenek fel jknyvünkbe. S ezek, valamint a lelkész-egyesület által ajánlott Zsoltár-átdolgozásai Erdélyi Imre költő papunknak külön lenyomatban 1500 példányban árusíttatni határozattak 20 fillér áron az alakítandó nőegyletek útján. Fontosabb ügyek voltak még a mult évről szóló s nyomtatásban is megjelent esperesi évi jelentés, mely egyházunk erkölcsi s anyagi életének hü képét tünteti elénk; a számvevő bizottság- és tanügyi bizottság jelentései, melyek mind azt bizonyították, hogy nagy egyházmegyénk adminisztrációja, anyagi érdekei s annyira fontos tanügye a leg-hivatottabb kezekbe vannak letéve, ennek elismerése az a meleg köszönet, a melyet ezen jelentések kapcsán esperes ur, számvevő bizottság és tanügyi biz. elnök nyert. Nagyszámu egyházaink apró ügyes-bajos dolgaival nem óhajtván untatni az olvasóközönséget, még csak azt említem meg, hogy közigazgatási bírósági ügy egy volt, fegyelmi ügy pedig nagy örömről egy sem. A gyűlés első napján népes közebéd volt, a melyen igen sok szép dictió hangzott el; különösen a Görömbei Péter esperes s Mezössy Béla orsz. képviselő pohárköszöntői keltettek nagyobb lelkesedést.

Koroc József,
e. m. aljegyző.

IRODALOM.

Az imádkozó nő Imádságok és elmélkedések protestáns nők számára. Irta Csiky Lajos debreceni ev. ref. theol. akad. tanár. Ily című munka kiadása hagyta el a napokban a sajtót. A mű öt szakaszra oszlik. 16-od réti kiadása 323 lapra terjed s 75 imát és elmélkedést tartalmaz. A budapesti jó nevű Hornyánszky cég nyomásában megjelenő e mű igazi remeke a nyomdász ipárnak. Ennyit a beosztás és külső alakról!

Gondosan átolvastam az imádságokat és elmélkedéseket s különösen azt vizsgáltam: mennyire találta el szerző a hangot, mely a nő lelkét megkapván, őt a buzgóság szárnyain Istenhez emeli, mert ha a nők számára írott imák nem ilyenek, ha a kedély melegét fel nem költik, akkor elolvasásuk kevés haszonnal járó cselekedet volna, a mellett hogy a kedélyt nem érintenék, nem is töltönnék el a női szívet a jóleső megnyugvás boldogító érzésével.

Csiky Lajos imái a női lélek és kedélyvilág alapos tanulmányozásának és ismeretének fényes bizonyítékai, mert a ki a nő ajkára azokat a keresetlen egyszerű szavakat oly közvetlen bensőséggel tudja adni, az a női léleknek alapos ismerője.

Helyeslem, hogy szerző imakönyvét úgy osztotta be, hogy nemcsak egyheti és ünnepi imákat és elmél-

kedéseket vett fel, de éppen a női kedélyre való különös tekintettel a családi élet különböző eseményeire, a nőket jellemző erkölcsi tényezőkre, az élet különböző viszonyaira is figyelemmel volt s ilyen esetekre is vett fel imákat és elmélkedéseket.

Ugy tekintem a Csiky Lajos könyvét, mint amelyben szerző arra törekszik, hogy a reménynek és hitnek boldogító könyvét adja a nő kezébe, mert azok az imák és elmélkedések a családban élő protestáns nőket, ha ajtaját titkon bezárja és imádkozik: Istenhez emelik.

A jó imádságos könyv, olyan mint egy szent kéz, mely egész észrevétlenül szívet, lelket nemesít s az erkölcsi tökéletesség útjára vezeti az imádkozót. És erre a vezető kézre, kinek van nagyobb szüksége, mint a nőnek.

Jóleső örömmel látom az imakönyvben itt-ott a megfélemlő énekekre utaló vonatkozásokat, mert én ugy képelem, hogy a megnyugvással telt lélek az ének szárnyain fog majd az imádkozás után Istenhez emelkedni. Protestáns falusi családinkban nem egyszer hallottam a nap különböző szakáiban felhangzani az éneket, mely előtt és után a jó öreg Szikszayból imát olvasott fel a család egy-egy fiatal tagja.

Papjaink, tanítóink nagyon hálás dolgot cselekednek, ha ezt a nagy gonddal és valóságos zamatos egyszerű nyelvezettel írott imakönyvét a jeles szerzőnek, ki e téren egyike a legjobb íróinknak a protestáns családok körében terjesztik. Ára igen diszes kötésben 2 korona. Megrendelhető bizonyára minden könyvkereskedésben. (K. L.)

Alapelveink és az Isten ígéje. Komoly szó azon keresztyénekhez, akik a szeszies italoktól való teljes megtartóztatást nem tartják helyesnek. Ily című kis füzetecske jelent meg ez évben Bpsten a Hornyánszky V. könyvnyomdájában K. L. fordításában. A derék és olvasásra érdemes munkát *Rochat Lajos*, genífi ref. lelkész, a keresztyéni irányu mértékletességi mozgalmak nagynevű megindítója írta, kinek már neve is elég ajánlólevél az egész mozgalom és a jelen művecske jóra valóssága mellett. A művecske előbb arra a kérdésre felel meg, hogy követeli-e az Isten ígéje a szeszies italoktól való megtartóztatást avagy nem? S az igenleges oldalt bizonyítja be. Azután pedig következtetéseket von le. Egészben véve a „*Kék keresztes*“ mértékletességi egyesület alapelveit tárgyalja. Egy példány ára 16 fillér, 10 példányt pedig 55 fillérnek postabélyegekben való beküldése mellett bérmentve küldenek. Kapható *Biberauer Tivadarnál* (Budapest I. Városmajor-u. 48.)

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület népiskolai könyvkiadványaiból kaptuk a XVIII. és XIX. számú tankönyveket. Mindakettő ref. népiskolai olvasókönyv, az első az elemi iskola III-ik, az utóbbi a IV-ik osztálya számára. Amannak ára 50, emezé 60 fillér. A bizományos egyházaknak és tanítóknak 4 korona értékű, könyvkereskedőknek pedig 20 korona értékű megrendelés után 10 százalék engedményt ad. Mindakét olvasókönyvet az egyh. kerületi népiskolai tanügyi bizottság megbízásából a *Somogyi Pál, Kovács Lajos* és *Simon Károly* tagokból álló szerkesztő bizottság állította össze a Csath András, Csurka István s társai (Demjén Lajos, Szendy Imre, Szentjób Kálmán) és Lázár István ev. ref. tanítók pályaműveinek felhasználásával. Sok szép olvasmányt és verset foglalnak magukban az olvasókönyvek ily fejezetek alatt: 1. Iskola,

2. Család. 3. Egészség. 4. Illendőség, erény. 5. Történelem. 6. Népelet. 7. Földrajz. 8. Természetrész. 9. Vallás. Az olvasmányok úgy tartalmilag, mint alakilag eltalálják azt a hangot, mely a gyermek értelmére és kedélyére hatni s jóra, szépre és nemesre tanítani képes. A költemények is ritka szerencsével vannak megválogatva ez olvasó könyvekben, melyek a régiékhöz képest mindenestre nagy haladást mutatnak és tankönyv irodalmunkban valóban nyereségnek mondhatók.

Mindennapi kenyér és az örök élet kenyere.

Az újkenyéri kommunió alkalmára írott könyvecske, melyet első sorban gyülekezetének hívei de minden magyar reformált ker. számára és tanulására is megírt. *Török Imre*, tiszta-roffi ev. reform. lelkész. Debrecen 1900. Nagy 8° 23 l. A „Karácsony“ és „Husvét“ c. füzetek után megint egy hasonlóval állott elő a széptehetségű és kifogyhatatlan buzgóságú szerző, a kit szinte megemészt gyülekezetének lelki gondozása és az Ur házának buzgó szerelme. Az új füzet méltán csatlakozik társaihoz s megérdemli a szélesebbkörű figyelmet is. Egy lelkes és lelkesítő pap képe tükröződik minden lapján, aki hű a reábizottakon. Egy égő lélek lobogása látszik, minden során, amely vonzó, kedves fényével az egész művecskét beragyogja. Örömmel olvastuk, másoknak is szívesen ajánljuk a füzetecskét!

Emlékkönyv. Az állami tanítók országos egyesülete *Halász Ferencz* ministeri osztálytanácsos tanügyi működésének 30-ik évfordulója, valamint valóságos osztálytanácsossá történt előléptetése alkalmából „*Emlékkönyv*“ cím alatt egy 11 ivre terjedő munkát adott ki, melynek szerkesztői *Kozma László* egyesületi elnök és *Szentgyörgyi Lajos* egyesületi főtájtár. Rövid tartalma: „Ajánlás“, „Halász Ferencz élete“, „Emléksorok“, „Zárszó“. A könyv ára egy korona s megrendelhető *Lampel R.* (Wodianer F. és Fiai.) könyvkereskedésében Budapesten (Andrássy-ut 21.) 1 kor. 20 fill. beküldése esetén a kiadóhivatal portmentesen azonnal küldi.

— **Előfizetési felhívás.** Hét esztendő óta foglalkozom verses fohászok gyűjtögetésével. A vallásos költészetet kultiváló lelkész urak szép számmal és értékes fohászokkal voltak szívesek gyűjteményemet gazdagítani, mégis, hogy a gyűjtemény minél teljesebb legyen, a már nyomtatásban megjelent kiváló termékekből, Györy, Székács, Tompa stb. fohászaiából is bátorkodtam többet felvenni Saját igénytelen dolgozataimat leginkább ott voltam bátor felhasználni, a hol hézag mutatkozott.

A gyűjteményt „*Az oltár, szószék és koporsó költészete*“ cím alatt szándékozom kiadni.

Az első rész az *oltár költészete* keresztelési, konfirmációi előfohászokat, mintegy 50 konfirmációi áldást, urvacsorai, esketési előfohászokat, továbbá 15 oltár előtt elmondható ünnepi és alkalmi költői imádságot foglal magában.

A második rész a *szószék költészete* mintegy 150 rendes evangéliumi, 60 epistolai, továbbá 7 aratási, 2 hazafias ünnepi, 2 templom-avatási, 7 reformációi, 25 általános jellegű stb. verses suspiriumot tartalmaz

A harmadik részben a *koporsó költészetében* van 10 gyermekekre, 30 középkorúakra, 18 öregekre vonatkozó verses halotti előfohász, 6 áldó vers és 18 különféle korra alkalmazható verses halotti imádság.

A gyűjtemény körülbelül 200 nyomtatott oldalra fog terjedni.

Előfizetési ára lüzve, bérmentes küldéssel két korona. Az előfizetéseket, illetve jelentkezéseket már most kérem, hogy a szükségelt példányszám iránt tájékozva legyenek. Különösen kérem az egyletek elnökségeit, intézetek igazgatóit, hogy gyűjteményemet az iskolai, egyházi és lelkészi könyvtárak számára megrendelni szíveskedjenek.

A gyűjtemény csak oly feltétellel kerül sajtó alá, ha legalább kétszáz előfizető jelentkezik. A gyűjtemény új év tájban jelenik meg. Az előfizetések, illetve jelentkezések alólirott — gyűjtő — címére küldendők. Mély tisztelettel Nagy Lajos ágost. hitv. evang. lelkész Szent-Antalfán, Zalavármegyében, az 1900. esztendő szeptember havában.

Válasszunk alpüspököket, avagy missiói szuperintendenseket. A papi értekezletek becses figyelmébe ajánlva írta *Krupec István*. Orosháza 1900. 8° 22. l. E művecske külön lenyomat az *Evangelikus Egyház és Iskolából*. A temérdek dologgal megterhelt püspökök mellé kíván állítani egy segítőt, egy jobbkezet, a ki mint alpüspök, a püspöknek helyettese, mint missiói superintendens pedig önállóbb körű működésű egyházi tisztviselő lenne. *Krupec* előbb e tisztviselő szükségességét, azután állása létesítésének lehetőségét tárgyalja. Az eszme, főleg ha *Krupecz* történeti adatokkal megvilágított meggyőző fejtegetéseit olvassuk, kétségkívül bővebb megfontolásra méltó. Nekünk csak a cím ellen van eleve is kifogásunk. Sem az alpüspök nem jó (mert főpüspök nincs), sem a szuperintendens (mert mikor megkivántuk a püspöki méltóságot, ezt a nevet már a mult idők lomtárába tettük). No de a cím csak mellékes!

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

82. Pótadatok a belényes-ujlaki ev. ref. egyház történetéhez.

Gondnokok nevei: 1769. előtt a községi bírók voltak kúrátorok is. Ez egyház első anyakönyve is feőbíró *Balog János* idejében vétetett. Legelső kúrátor volt *Balog Sámuel* 1769—1771-ig, ki is mindenről számot adott becsülettel és hűséges volt mindenkben. 1771—1774-ig *Balog János*, „ki is kivált a templom építésében buzgólkodott.“ 1774—1775-ig *Balla Ferenc*, 1775—1777-ig *Balog János*. 1777—1778-ig *Bálint János*. 1778—1779-ig *Gergely János*. 1779—1781-ig *Öreg Kiss Sámuel*. 1781—1785-ig *Balog Sámuel*. 1785—1788-ig *Bálint Sámuel*. 1788—1789-ig *Balla István*. 1789—1808-ig következő kúrátorok voltak: *Szabó István*, *Zarzi Zsigmond*, *Kiss János*, *Kollár János*, *Molnár István*. 1808—1809-ig *Balog Sámuel*, „ki is hivatalát mind az Ecclesia, mind a belső személyek iránt hűségesen és igazán viselte. 1809—1812-ig *Balla János*. 1812—1819-ig *Balog Sámuel*. 1819—1824-ig *Molnár György* 1824—1826-ig *Löre János*. 1826—1827-ig *Bálint Péter*, 1827—1831-ig *Balog Mihály*. 1831—1837-ig *Molnár Mihály*. 1837—1839-ig *Balog Péter*. 1839—1847-ig *Löre János*. 1847—1848-ig *Vura Balog János*. 1848—1851-ig *Balog Ferenc*, 1851—1852-ig *Balog Sándor*. 1852—1853-ig *Gergely Ferenc*. 1853. *Löre Mihály*. 1853—55. *Gergely Ferenc*. 1855—1858-ig *Gergely János*. 1858—1859-ig *Molnár Gergely*. 1859—1864-ig *Cs. Ba-*

log Mihály. 1864—1865 ig ifj. Balla Mihály. 1865—1867-ig ifj. Gergely Ferenc. 1867—1871-ig Német Ferenc. 1871—1874-ig ismét Gergely Ferenc. 1874—1876 ig Balla J. Péter. 1876—1878-ig Molnár János. 1878—1881-ig Molnár Mihály. 1881—1883-ig Bálint Sándor. — 1883—1884-ig ismét Molnár Mihály. 1884—1886-ig P. Balla Mihály. 1886—1888-ig Balla Mihály. 1891—1892-ig ismét Molnár Mihály. 1892—1893-ig Id. Bálint Sándor. 1893—1894-ig Bálint Gábor. 1894. a mai napig ifju Balla Mihály. 1769-től a mai napig mintegy 48 gondnoka volt ez egyháznak.

„Kurátor esküvésének formája“ e század elejéről.

„Én N. N. esküszöm az élő Istenre, a ki Atya. Fiú és Szentlélek, egy örökké való igaz Isten, hogy a Curátori hivatalban, melyre most előállítottam, tehetőségem szerint hiven és jó lelkiismerettel eljárók, az Ecclezsia javaira, alamizsnáira, földjeinek idejében való munkáltatására, az Ur asztalához tartozó eszközeire, edényeire, parochiális épületekre, belső személyek fizetésére, Isten dicsőségére adott vagy hagyott jókra, hűségesen gondot viselek, azokat minden igaz uton módon szaporítani igyekezem, semmit azokból sem a magam hasznára, sem más külső haszonra nem fordítok, hivatalomra tartozó és gondviselésre bízott minden dolgokról annak idejében számot adok. Isten engem úgy segéljen.“

Presbyterek legelőször az 1847-ik évi jegyzőkönyvben vannak feljegyezve. Névszerint: Molnár Mihály, Bunta Sándor, Balla András, Löre Mihály, Fenesi József, ifj. Balogh Ferencz bíró is. Benedek Ferencz, Bálint László, Bálint István, Balla Mihály, Bálint János; tehát 11 presbyter volt. Gondnok volt Bura Balog János. Most 12 presbyter van, u. m. id. Gergely István, P. Balla Mihály, Bálint Gábor, Balla Károly, Simon Márton, R. Balog Mihály, Cs. Balog István, Német Péter, Lőrincz Péter, b. Kiss István, ifj. Kollár Mihály, ifj. R. Balog Ferencz, gondnok ifj. Balla Mihály.

Presbyterek esküje e század elején.

„Én N. N. esküszöm a szentháromság egy örökké élő Istenre, ki atya, fiú és szentlélek, hogy hivatalomat melyet én e szentegyház boldogítására vállaltam fel, lelkiismeretesen folytatandom, a reám bízottakban hűségesen eljárók, több hivataloskodó társaim iránt, tisztelettel kimélettel viseltetek. Az igazság mellett küzdök, de harag, irigység vagy bosszuság e szentegyház boldogítására tett eskümtől, soha el nem tántorit. Isten engem úgy segéljen.“

Ez egyház első anyakönyve így van címezve, „EMLÉKEZETKÖNYVE, mely belényes-ujlaki Reformata Ecclesia számára vétetett Anno 1765 13. juni. Tiszteletes Szoboszlai János ur predikátorságában, feőbíró Balogh János ur idejében, Egyházfű Bányász Péter lévén.“ Ez anyakönyvben a kereszteleési, esketési és halotti eseteken kívül vannak egyes jegyzetek és levelek. Érdekesekek ebben a „Méltóságos gróf Kis Rhédei Rhédey Lajos ur ő nagysága copiólis levelei,“ melyeket öcséhez Rhédey Ferenchez és debreceni professor Péchy József úrhoz irt, melyekben egyebek közt Péchit, Lónyait és a nagy Budait kritizálja, s ez utóbbit nem ajánlja leendő püspököknek. Ez anyakönyvben ez a feljegyzés is olvasható: „Temp'om és toronyra való gombokat csináltatott az ecclesia 1764-ben Balog János feőbíróságában.“ A mennyezet megigazított 1776-ban.

A belényes ujlaki predikátor első fizetése.

1. Készpénz fizetés, minden ágytól egy márvás. 2. Minden ágytól egy öreg véka buza. 3. Minden ágytól egy öreg véka szemes tengeri. 4. A predikátornak vagy 3 forduló földje, melyeknek egyikébe összel bévetnek egy köből búzát a predikátor magvából, azt felaratják, behordják. Egyik fordulóban tavasszal tengerit vet az Ecclesia, me yet megkapálnak, behordanak. 5. A pap számára rendeltetett kaszáló rétet felgyűjtik, behordják. 6. Minden ágytól egy szekér fa.“ A stólaról nincs semmi említés téve.

„Filiális sonkolyosi Ecclesiának fizetése“.

1. Készpénzfizetés. Minden ágytól 10 poltura. 2. Minden ágytól egy öreg véka buza. 3. Minden ágytól egy öreg véka tengeri. 4. Minden ágytól egy kis vonatkozó széna. Az 5. pontot nem lehet elolvasni, le van öntve tentával. Lehet és valószínű, hogy szántóföldek haszonélvezetéről szól.

Sípos Sámuel,
ev. ref. lelkész.

(Folyt köv.)

KÜLÖNFÉLEK.

— **Apró hírek.** A *pápai* ev. ref. theologián az egyháztörténeti tanszékre az egyházkerület Lic. *Lenc Géza* tépei lelkészszel szemben néhány szótöbbséggel *Thury Etele* vámosi lelkészt választotta meg. — Az *ágyai* ev. ref. egyház *Fogarassy Bálint* lippai missio-riust választotta lelkészévé. — *Beregből* 21-en iratkoztak fel a h.-m.-vásárhelyi lelk. értekezleten való megjelenésre az esperes úr buzgólkodása folytán.

— **Gyülekezeteink köréből.** *Művész-estély Gyorokon.* Hogy minő példás egyetértés, béke és szeretet honol a különböző nemzetiség és felekezet által lakott kis mezővárosban Gyorokon: eklatáns bizonyossága annak azon művész-estély, melyet felekezeti és nemzetiség különbség nélkül Gyorok és környéke értelmisége Szept. hó 23-án a ref. lelkészszel karöltve rendezett a *gyoroki ev. ref. egyház tornya felépítési költségeinek fedezésére.* — A művész-estély szereplői, — kik különböző vallásfelekezethez tartoznak — az *aradi dalegylet*, a vendégeként Aradhegyalján időző koszorus dalköltő Pósa Lajos, az aradi szintársulat elsőrendű tagjai közül K. V. Felhő Rózsai urnő, Harmath Józsa k. a. a magyar énekművészet büszkesége Odry Lehel; továbbá Mezey Péter, Nyilassy Mátyás urak és Békéssy Ferencz karnagy mindnyájan magasztos gondolkodásuknak, nemes érzelmüknek adták bizonyítékát azon ténykedésökkel, hogy magukévá tették a kisdud egyház ügyét, önként, nemes szívök sugallatától készletve, szivességéből hozták ide tudásukat, hogy az egyház célját a megvalósuláshoz egy lépéssel közelebb vigyék. — Az estély tiszta jövedelme 500 korona; sőt ez összegnél is több lesz a még olykor-olykor érkező becses adományokkal. — A siker érdekében tevékeny buzgóságot fejtett ki a lelkésznek Hunyady Lászlónak a neje szül. Hunyady Zsuzsánna, maga a buzgó lelkipásztor és a Kuvinban nyaraló, jótékonyágáról ismeretes Rozsnyay család. (Áradról.) Az estélyen részt vett a főispán családjával együtt.

— **Püspöki körlevél.** 2779. szám. Elnöktársam ő méltóságával egyetértőleg tisztántúli ev. ref. egyházkerületünk ez évi második, ugynevezett őszi közgyűlését f. évi november hó 14. és következő napjaira hívom össze. A tárgysorozatot ez idő szerint még megközelítőleg sem tudom összeállítani, legnagyobb részben az egyházmegyékről és nagytiszteletűségtek után még ezután fognak azok hozzám beküldetni. Fontosabb tárgyak lesznek azonban püspöki jelentésesen kívül, az esperesi-kar jelentései, ezek között a lelkészi nyugdíjintézet kérdésében a 10/1900. sz. végzés alapján adott jelentés. A főisk. igazgató-tanács előterjesztései, ezek között a főiskola belterjes fejlesztése érdekében a 103/1899. sz. végzés alapján adott fontos munkálát tárgyalása. Az egyh. ker. tanügyi biz. jelentései, ezek között az igazgatói utasítás tárgyalása. Midőn e gyűlésre a Nagyt. Esperes urakat meghívom, s a viszontlátás jóleső reményében becses megjelenésüket várom és kérem: egyszersmind figyelmükbe zárom, hogy mindennemű fellebbezett s a gyűlés tárgyai közé tartozó dolgokat legalább 10 nappal a gyűlés előtt hozzám be-terjeszteni buzgólkodjanak. Isten minden áldásának kívánásával és szives üdvözléssel vagyok, Debreczen 1900. október 3-án. Kiss Áron püspök.

— **Gyermekvédő egyesület és lelencház Debreczenben.** Debreczen emberbaráti intézményei egy újabb szaporodnak. Ez intézmény a Debreczen sz. kir. város védnöksége alatt álló lelencházal kapcsolatos gyermekvédő egyesület, melynek létesítése érdekében *gr. Dégenfeld József* főispán elnöklété alatt mult hó 23-án rendkívül népes értekezletet tartottak, a melyen nők és férfiak nagy számmal jelentek meg. Az értekezlet már tárgyalta a kiosztott alapszabály-tervezetet is s az egyesület célját a következőkben állapította meg: „Lelencek, teljes és félárva, nemkülönben ideiglenesen és erkölcsileg elhagyott gyermekek fölvétele, illetőleg segítése, gyógyítása és nevelése 7, ha lehető, 14 éves korukig. Általában a gyermek-védelem minden rendelkezésre álló uton való előmozdítása és népszerűsítése. Továbbá keresetképtelen várandósok, gyermekágyasok segítése, illetőleg felvétele; dajkaságra alkalmas szegény nőknek ilyenekül elhelyezése; munka után járó szülők gyermekeinek napközben való gondozása, nemkülönben a dajkaságba adott gyermekek fölötti felügyelet.“ Mint látszik, a kitűzött célból az egyesület rég érzett hiányt fog pótolni. A nőegyesületek ugyan ez irányban is sokat tettek, de ennyire működésüket már eszközeik elégtelenségénél fogva sem terjeszthették ki. Nagy feladat és hivatás vár tehát az új egyesületre, melynek céljaira már Debreczen városa mult hó 27-én tartott közgyűlésén 20 ezer koronát szavazott meg. Ezen kívül nagy társadalmi akciót indítanak érdekében. Szívvel üdvözljük és kérjük a kedvező auspiciumok közt megalakult, nagy hivatásu egyesületre Isten áldó kegyelmét!

— **A reformáció emlékűnnepét** az idén a debreceni kollégium méltó módon üli meg. Okt 31 én, a mely napon a konventi és egyh. kerületi határozat folytán, a tanítás és előadás az egész főiskolában szünetel, d. e. 10 órakor az egész kollégium ifjúsága, minden szak a saját tanárainak vezetése mellett, a

nagytemplomba megy istenitiszteletre, amelyen imádkozik *Csiky Lajos* és egyh. beszédet tart *Eröss Lajos*. Délután a theol. önképzőkör tartja meg szokásos emlékűnnepélyét.

— **Debreczeni főiskolánk** magyar irodalmi önképző társulata a főiskolai énekkar közreműködésével f. október hó 6-án az aradi vértanuk halálának évfordulója alkalmából a főiskolai diszteremben gyász ünnepélyt tart a következő programmal: 1. Himnusz, előadja a főiskolai énekkar. 2. Megnyitó beszéd, tartja: *Ferenczy Gyula* felügyelő tanár. 3. Óda, irta: *Kun Béla*, szavalja: *Pirkler Ernő* jh. 4. Alkalmi beszéd, tartja: *Nánássy Lajos* th. 5. Itélet, irta és szavalja: *Takács Endre* jh. 6. Hős csatáknak . . . Silchertől, előadja a főiskolai énekkar. 7. Az aradi vesztőhelyen, irta: *Pósa Lajos*, szavalja: *Baja Mihály* th. 8. Szózat, előadja: a főiskolai énekkar. Kezdeté délután 4 órakor.

— **Gyermekistenitisztelet a kollégiumban.** A folyó tanévben szept. 29-én volt a debreceni főiskola oratoriumában az ev. ref. főgymn. négy alsó osztályú növendékei számára az első gyermekistenitisztelet, melyen a növendékeken kívül a tanárok és az érdeklődő közönség köréből is többen megjelentek. Az egyházi beszédet megfelelő elő- és utóimákkal *Elek Lajos* vallásnár tartotta Róm. XII. 11. v. alapján fejtegetvén a munkásság és imádság szükséges voltát (a főiskola pecsétjén is ez áll: Orando et laborando!) és felséges eredményét. *Elek Lajos* valóban tejnek italával táplálta a gyermeki lelkeket és nem kemény eledellel. Leszállott a gyermekek kedély- és értelemvilágához s úgy tanította őket a jóra. Alkalomszerű is volt a beszéd év elei reflexiókkal. A textus fölvétele előtt és a megáldás után a gyermekek kara *Mácsay Sándor* énektanár vezetése alatt megható, szép, alkalmi énekeket zengedezett.

— **Lapunk mult számának** tárczarovata alól a a közlőnek, *Földváry László* váchartyáni ref. lelkésznek a neve kimaradt, a mit sietünk helyre pótolni.

— **Halálozás.** *Acsay Lajos*, főiskolánknak kiváló költői tehetséggel megáldott hittanhallgatója hosszas szenvedés után életének 23-ik évében szeptember hó 20-ikán Erdőhegyen, édes anyja, özv. *Acsay Istvánné* sz. *Dániel Róza* házában elhunyt. A megboldogult hült tetemeit 21-én d. u. 4 órakor az erdőhegyi sirkertbe helyezték örök nyugalomra. Legyen edes az ábrándjai honából oly korán elszólított ifju siri álma s virasszon sirhantja felett hü kegyelet s áldó emlékezet.

— **T. előfizetőink közül azokat, a kiket illet, tekintettel az év végének közeledésére, kérjük, hogy legyenek szivesek a lap előfizetési árát beküldeni.**

— **Első Leánykiházasítási egylet m. sz.** Folyó évi szeptember hóban 1457 jutalékrész irattatott be és nászjutalék fejében 58,646 kor. 85 fillér fizettetett ki. 1900. január 1-től szeptember 30-ig beirt összes jütalékrészek száma 11,280 és a kifizetett nászjutalékok összege 359,801 kor. 31 fillér. Debreczen és Hajdumegyve vezérképviselője *Baum Miksa*, Miklós-utca 11.

— **Fertőző betegségek ellen**, melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek, biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát olvasóink szives figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.”

Szerkesztői üzenet.

G. L. Köszönettel vettük s a jövő számban közölni fogjuk. — N. I. Vettük, sort kerítünk reá. — L. J. Csaroda. Köszönettel vettük s számítunk további szives támogatására.

TARTALOM - JEGYZEK: Sajátosságok az úri szent vacsora kiszolgáltatásában. Reformpárti. — A lélek szárnyalása. Mező Lajos. — Tárca: Az emberről. Dr. Erdős József. — Tanügy: Előmerést. Ifj. Láncezy József. — Iskolai évet megnyitó beszéd. Faragó Bálint. — Közéletünk: A beregi ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Süő Áron. Prostitúció. N—n. — A felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlése. Koroc József. — Irodalom: A datok: a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez. Pótadatok a belényes-ujlaki ev. ref. egyház történetéhez. Sipos Sámuel. Különfélek: Szerkesztői üzenet.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Erőss Lajos.**

Nagytiszteletű s tekintetes egyházi előljáróság.

Elmulaszthatatlan kötelességemnek tartom a nagytiszteletű és tekintetes egyházi előljáróságokat értesíteni arról, hogy 8 éve fennálló

orgona építészeti műtermemet,

mely eddig Széchenyi-utca 1805. szám alatt volt,

1899. év november hó 1-től

Darabos-utcza 7. szám alá

teljesen e célra újonnan épített házamba helyeztem át, ahol azt a mai kor kivánalmainak megfelelően rendeztem be úgy, hogy bármilyen nagyságú és kivitelű orgonákat, állító termemben teljesen elkészíthetek s azokat átvizsgálás után megrendelési helyökre szállítom. Munkám jószágáról kezeskedik azon nagyrabecsült pártfogás, hogy évente *10—15 ev. reform. egyháznak* szolgálók munkámmal s magam is, mint református vallású, egyházam érdekét tartom szem előtt s úgy az árakban, mint a kivitelben a teljes megbízhatóságra törekszem.

Továbbra is szives pártfogásukba ajánlva magamat, maradtam teljes tisztelettel

Kerékyártó István

orgona-építő.

A „NEUMANN M“ czég debreczeni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“ czég

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulaszták el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruház-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég árui versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak azt üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főtér, a postával szemben.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközöltetnek.

Pontos címre figyelni tessék.

Szabott ár! Szabott ár! Szabott ár!